

— 2545 —

ಕೊ॥ ಛ॥ ಪಿ॥ ರಾಘವಾಚಾರ್ಯಃ

దొడ్డిసెల నారాయణ శాస్త్రిస్వ
పరిశోధనకు

వాజపేయం వృష్ణా శ్రీణా

వెంకటాద్రి శాస్త్రిజ్ఞాన

ఇంగ్లీషు బుక్ డిప్లోమ ద్వారా కరతాలయం

ముగ్గురస్పర్శ వి యతేతరావ

၁၀၈ ရှိမည်

విశంవి సంవత్సర శ్లోకము ॥ ౧౫ ॥

ఏతద్గ్రస్తస్య మూల్యం క ాషటరూప్.

విషయసంఖ్య	పుటసంఖ్య	విషయసంఖ్య	పుటసంఖ్య
౩౬ నిత్యోపవాసః	,,	౪౮ పంచదశీనిర్ణయః	౫౦
౩౭ ఉపవాసేవర్జ్యాని	,,	౪౯ ఇష్టికాలస్తు నిర్ణయతే	,,
౩౮ ద్వాదశీ నిర్ణయః	౪౪	౫౦ వాజసనేయినాం పౌర్ణ-	
౩౯ త్రయోదశీనిర్ణయః	,,	మాస్యాం విశేషః	౫౨
౪౦ చతుర్దశీనిర్ణయః	౪౫	౫౧ ప్రతిపదంశానాం విషయః	,,
౪౧ భాద్రపద శుక్ల చతుర్దశీ		౫౨ సవ్యః కాలః	౫౩
శ్యామనంత్రవీతమ్	,,	౫౩ పశ్చాదేకాగ్నిః	౫౪
౪౨ శివరాత్రివీరనిర్ణయః	౫౪	౫౪ తిథిక్షయవృద్ధిః	,,
౪౩ అధికారిణః	౪౬	౫౫ దోధాయన కార్తవ్యము	
౪౪ వషణ్-సంఖ్యావత్సరే	౪౭	మతానుసారిణా మమావా	
౪౫ వ్రతస్వరూపమ్	,,	స్వాయంవిశేషః	౫౫
౪౬ ప్రదోషనిశీధవ్యాప్తే	౪౭	౫౬ నక్షత్రవిషయః	౫౮
౪౭ యోగవిశేషః	౪౯	౫౭ గ్రంథ సమాప్తిః	౫౯

ఏతన్నిశ్చయ విషయానుక్రమణికా సంపూర్ణా

— ❧ (*) ❧ —

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమేధా దక్షిణామూర్తయేనమః.

స్మృతి ముక్తా ఫలే ధర్మ శాస్త్రే.

తిథినిర్ణయకాండ ప్రారంభః

➡➡* నిమేషాదికాలః, *➡➡

అదకాలోనిరూప్యతే || సచకర్త్యాభూతః తదాహగార్గ్యః || తిథి
సక్షత్రవారాచి సాధనం పుణ్యపాపయోః | ప్రధానగుణభావేననస్వా
తంత్రేయక్షమాభితి || వ్యాసోపి || యత్తిథౌయచ్చనక్షత్రేవారెయత్రీవ
యద్యధా | విహితంవానిసద్ధంవా పాలయంస్త్రిదినంవ్రజేత్ || అపా
లయకపునర్వోహేద పవిత్రం పదంవ్రజేదితి || కాలవీక్షోప్యపాధిభే
దాదనేకవికారః | తదాహగార్గ్యః || అక్షిపత్తుపరిక్షేపో నిమేషః
ఋగ్విర్జితః | ద్వామేషాత్పతిర్నామ ద్వాత్పటితులవస్త్వన్మతః || ద్వా
లవోకణిత్యుక్తః కాష్టాప్రోక్తాదశక్షణః || త్రింశతాష్టాః కలాప్రో
క్తా కలాస్త్రింశస్తుహూర్తకః || తేఽత్యింశ దక్షిణారాత్ర ఇత్యాహ
భగవాన్హరిత్యతి || తిథిస్వరూపముక్తంకాలాదశ్చై | రవీంద్వోర్వ్యో
హ్యునిరపాత్రమాద్దశ్చపూణణిమా | కలాప్రోవేశనిర్యాతైః లిధ
యోన్యాప్యపక్షయోతి సూర్యాచంద్రమసోః సన్నికషోదశకః |
విపరీకషః పూర్ణిమాధవతి | ఇందోఃకలానాంరషాప్రవేశ నిర్యాతైః
కృష్ణపక్షయోః ప్రతిపదాయస్తిధయోధవేయిరిత్యధః || తత్రసం
పూణణితిథౌనాస్త్రిసందేహః | యదాహ్రీసవశేనఖండతిధిర్భవతి తదా
నిర్ణయోపేక్ష్యతే | ఖర్వాదపాతధా హింస్రాత్రివిధం తిథిలక్ష
ణం || ధర్మాధర్మవశాదేవ తిథిస్త్రిధాపితవత్త ఇతి || ఖర్వాసమ
లిఖః దపాప్యధ్ధియుక్తాహింస్రాక్షయయుక్తా ||

••••• * భిక్షు తిథౌ విధినిషేధ వ్యవస్థామాహవృద్ధగార్గ్యః * •••••

నిమిత్తంకాలమాదాయ స్మృతివిధినిషేధయోః । విధినిపూజ్య తి
థౌత్ర సేషేధగి కాలమాత్రకే ॥ తిథీనాంపూజ్యతానామ కర్తృను
ష్ఠానయోగ్యతా । నిషేధస్తు నివృత్త్యాత్మా కాలమాత్రమశేషత ఇతి॥
దశైస్సాత్వాపిత్వభ్యస్తు దవ్యాల్పృష్టతిలోదక మిత్యాదివిధిః కర్తృ
నష్ఠానయోగ్యతాధిమశేషతే । అమావాస్యాయాంనగచ్ఛేత్ప్రకా
లాషపి స్త్రియం । తైలంచనస్పృశే వాచంవృక్షాదీంశ్చనభేదయేదిత్యా
దినిషేధ స్థితిమాత్రమశేషత ఇత్యర్థః ॥ ఏవంచ సరిశండత్రైపు
జ్యత్వం నిశ్చేతవ్యం భవతి తత్ర ప్రతిపద మారభ్య పంచదశ్యం తా స్త్రి
ధయః క్రమేణగర్జ్ణియంతే ॥

••••• ప్రతిపద్దైవి విధ్యం * •••••

ప్రతిపద్దైవిధాశుద్ధావిధాచేతి ॥ యాసుర్యోదయమారభ్య పున
రుదయపర్యంతా భవతి సాశుద్ధా । సర్వాహ్యేతాశ్చ లిఖయః ఉద
యాదుదయస్థితాః । శుద్ధా ఇతి వినిశ్చితాఃపష్టినాడీహివైతిధితి స్మృ
తే । శుద్ధవాత్ప్రతిపదం పిసితం సర్వం నిశ్చంక్షేస్తత్రానుష్ఠేయమ్॥

••••• విధాద్వివిదాః * •••••

పూర్వదినేదశ్చ యుక్తా ఉత్తర దినే ద్విరీయా యుక్తేతి ॥

తత్ర పూర్వ విధాయాగి పూజ్యత్వ మాహపైరీనసి

పంచమీ సప్తమీచైవ ఒపమీచత్రయోదశి । ప్రతిపత్సవమీచైవ
కర్తవ్యాఃస్మృత్యాతిధి రితి ॥

సమ్ముఖిత్వంచ సూర్య పురాణై వివేచితం

సమ్ముఖానామసాయాహ్నవ్యాసనీ దృశ్యై యదా । ప్రతిపత్సం
ముఖా కార్యమీ భవేదాపరాహ్నకీతి ॥ వ్యాసోపి ॥ ప్రతిపత్తై సవ
విగ్నేయాయా సవిత పరా హ్నకీతి ॥ ఏతదైవ పక్షస్యానుగ్రహక ఉ

శ్రువిధాయా నిషేధో బృహద్వసిష్టేన స్తర్యతే । ద్వితీయా పంచమీ
 వేధా ద్దశమీచ త్రయోదశీ ॥ చతుడశీ చోపవాసేనాన్యగిపూర్వో
 త్తరేతిధీ ॥ ద్వితీయాదయః స్వవేదేన పూర్వా ముత్తరాంచ తిథి హ
 న్య రిత్యభిధానా దుత్తరాధః ప్రతిప దుపవాసే నిషిద్ధాభవతి ॥ త
 థాచ బ్రహ్మకైవలే ॥ ప్రతిపత్వంచమిసూతపావిశ్రవతపూర్ణిమా ।
 నవమీ దశమీచైవ నోపోష్యాః పరసంయుతా ఇతి ॥ సావిత్రవ్రతపూ
 ర్ణిమా సావిత్ర వ్రతయుక్తా పౌర్ణమాసీ । ఏతచ్చ పూర్వవిధాయాని
 ప్రతిపద్య పూజ్యత్వాభిధానం వ్యాకః ప్రతిపద్విషయం అత ఏవో
 క్తం నిగమే ॥ యుక్తాగ్ని యుగ భూతానాం షణ్మనో ర్వసురం
 ద్రయోః । రుద్రేణ దాదశీయుక్తాచతుడశ్యాపిపూర్ణిమా । ప్రతిప
 ద్యత్యమావాస్యాతిథ్యోర్ముగ్ధం షహాఫలిమితి । యుగ్ధం ద్వితీయా ॥
 అగ్ని స్త్రుతీయా । యుగంచతుధీ ॥ భూతం పంచమీ । షట్ షష్ఠీ ।
 మనిః సప్తమి । నను రష్టమీ । రంధ్రం నవమి । రుద్ర ఏకాదశీ । అత్ర
 యుక్తాగ్నౌది సప్తయుక్తైషపూర్వావిధిసముత్తరావిధాగ్రాహ్యే । ఉ
 త్తరాతుపూర్వవిధేత్యుక్తంభవతి । స్త్రుత్యంతరేపి ॥ ఏకాదశీతథా
 షష్ఠీఅమావాస్యాచతుదికా । ఉపాష్యాః పరసంయుక్తానిపరానిపూ
 ర్వేణ సంయుతా ఇతి ॥ అన్యత్రాపి ॥ షష్ట్యష్టమీ అమావాస్యాకృష్ణ
 పక్షేత్రయోదశీ । ఏతాని పూర్వయుతాః పూర్వాని పరాని పూర్వేణ
 సంయుతాఇతి ॥ ప్రతిపద్యత్యమావాస్యా పరానిపూర్వేణసంయుతా ।
 ఇతి చామావాస్యా యుతాయాః ఉపాష్యత్వాభిధానాత్ శుక్లప్రతి
 పద్విషయత్వం స్ఫుట మనగవ్యతే । నహ్యేతాని వచనాని కృష్ణపక్ష
 విషయతయాకథంచదపి యోజయితుం శక్యం ॥ ఏకదశసారేణప్రతి
 పక్ష ద్వితీయాస్యాత్ ద్వితీయప్రతిపద్యులేత్యాపస్తంబ వచనం కృష్ణ
 పక్షవిషయత్వేనైవ సంకొచనియం । ఏవంచనోపోష్యాని పరసంయు

తా ఇతి ద్వితీయా యతోపవాస నిషేధ శ్శుక్లపక్ష విషయతయా యో
జనీయః యత్తుగోభిల వచనం ॥ ఖర్వాదర్పే పరకార్యే హి ప్రాప్త్యా
త్పూర్వకాలికీతి ॥ యదపి బోధాయన వచనం ॥ వర్ధమానస్యపక్షస్యఉ
దయాపూజ్యతేఽధిః । యదాపక్షక్షయం యాతితదాస్యాదాపరాహ్ను
కీ ॥ ఇతి ఉదయా దుదయంగతేత్యధః ॥ యదపి స్మృత్యంతర వచనం ॥
సాతిధి స్తదహూరాత్రం యస్యామమృదితోరవిః । వర్ధమానస్యప
క్షస్య ప్రహసేత్వస్తమయా తిథితి । వృద్ధాతిథిరుదయగతా పూజ్యాక్షయే
త్వస్తగతాపూజ్యేత్యర్థః ॥ ఏతాన్యేకోద్దిప్తవిషయాణి ॥ తథాహవ్యోమః ॥
ద్వితీయాదికయ్యుక్తానాం పూజ్యతానియమాదిషుః । ఏకోద్దిప్తాదివృద్ధ్యాదౌ
హోసవృద్ధ్యాది చోదనేతి । నియమాదిష్యిత్వాది శబ్దేనపితృకర్మవ్య
తిక్త ప్రతోపవాసాది సర్వకర్మణాం గ్రహణం । ఏకోద్దిప్తాదీత్యాదిశ
బ్దేనపార్వణ శ్రాద్ధస్య కాలదశేపి ప్రత్యాబ్ధికాది శ్రాద్ధాదౌ వృద్ధి
ప్రసాదిబోధనా । ద్వితీయాదిక యుక్తానాం ప్రతాదౌపూజ్యతాభ
వేదితి । తదేవవృద్ధిహోసానాదరేణ ఉపవాసే శుక్లప్రతిపత్ పూర్వ వి
ధాగ్రాహ్య । కృష్ణప్రతిపదు తరవిధైస్థితిః ॥

→॥ తిథీనాం వేధః ॥←

పైసనినాదశిః తః ॥ పక్షద్వయేపితిధయ స్తిథింపూర్వాంతతోత్తరాం ।
త్రిభిముః హూర్తైర్విధ్యంతి సామాన్యోయం విధిస్తస్మత్ ఇతి ॥ పూ
ర్వేష్యురుదయానంతర మమావాస్యా త్రిమూహూర్తాతతోధికావాసా
ప్రతిపదం విద్యతిపరేద్వృత్తమయాత్పూర్వ ద్వితీయాత్రిమూహూర్తా
తతోధికావాసాపి పూర్వాంప్రతిపదం విద్యతీత్యేవంసర్వతిథి సాధార
ణో వేధో విశేష వచనాభావ విషయేద్రష్టవ్యః । విధాపి ప్రతిపత్
త్రిమూహూర్తాతతోధికావాధవేతీసావేదాహం నన్యూనా ॥

తిథి నిర్ణయ కాండః.

తదుక్తంకాలనిజాఁడే॥శుద్ధావిద్ధాతిథి శుద్ధాహినాతిధ్యాన్వయా
హనిఉదయేపూర్వయాతిథ్యావిధ్యతెత్తిమూహూర్తకైఃసాయంత్రా త్త
రయాతద్యచ్ఛూనయాతునవిధ్యతే॥వేధ్యాపిత్రిమూహూర్తైవనన్య
నావేధమహాతి॥శుక్లపక్షేదర్శకృష్ణేవిద్ధాద్వితీయయా॥ఉపోష్యాప్రతిప
చ్ఛుక్లేముఖ్యాస్యాదాపరాహ్మకీతదభావేతుసాయాహ్నవ్యాఃసీపరిగృ
హ్యతాం॥ప్రాతస్సంగవమధ్యాహ్నపరాహ్నసాయమిత్యసా॥తత్రా
హ్నగిపంచధాభాగో ముఖ్యోద్విత్యాగ్రిదిభాగత ఇతి॥పూర్వాహ్నా
మధ్యాహ్నా పరాహ్న ఇతి త్రేధా విభాగః॥పూర్వాహ్నా మధ్యా
హ్నాపరాహ్నః సాయాహ్న ఇతి చతుర్థావిభాగః॥ప్రాతస్సంగ
వమధ్యాహ్నా పరాహ్నః సాయాహ్న ఇతి పంచధావిభాగః॥ద్వి
త్యాగ్రిదివిభాగాత్పంచధావిభాగస్సబహుస్త్వతిసమ్మతత్వాత్సవము
ఖ్యశశ్యంతిమక్షోకస్యార్థః॥ఏవంచ సత్యుక్తేషు పంచస్వహ్నాభా
గేషుపంచమంసాయాహ్న భాగం వ్యాప్యతతగిపూర్వం చతుర్థమప
రాహ్నః భాగంయా శుక్ల ప్రతిపతే స్పృశతి తాదృశీ పూర్వ విధిోప
వాసేపూజ్య ॥ సచోపవాసః ॥ భవిష్యత్తర పురాణే ॥ కార్తికమా
సాదిదర్శే పాయస భోజనాది నియమం విధాయ ప్రతిపదివిహితః॥
మాగేశీషే తతోమాసీప్రతిపద్యపరేహని॥పృష్ట్యాచరాంచోపవా
సేన్దిహాదేవంస్తరిస్తుహుతితి॥సూందపురాణే॥కాతికశుక్లప్రతి
పదిబల్కత్సవోవిహితః॥ఏవమన్యత్రాపీద్రష్టవ్యం॥

➡➡* సంకల్ప కాలః *➡➡

పూర్వవిద్ధాయాం శుక్లప్రతిపదియాయముపవాసోవిహితః॥తస్య
ప్రాతరేవ సంకల్పగికార్యః॥తదాసీం జ్యోతిశ్శాస్త్ర సిద్ధప్రతిపద భా
వేపీస్త్వతిభిరాపాదితాయాః ప్రతిపద స్సత్వాత్॥అతఏవ దేవలం॥
యాంతిథిం సమనుష్ఠాప్యత్వస్తంయూతిదివాకరః॥సాతిథి స్సకలాజ్ఞే

స్మృతిముక్తాఫలే # ధర్మశాస్త్రే

యాదానాధ్యయన కర్తస్యితి । అత్రకర్తస్వతిబహువచనాదుపవాసా
 దినిబలదైవకర్తపరిగ్రహః । అత్రాస్తమయాత్పురస్సం ముహూర్తత్ర
 యవ్యాసీం తిథింసవను ప్రాప్త్యేతి వ్యాఖ్యేయం । సతుతతోల్పవ్యా
 ప్తివివక్షితా ॥ తథాచ వృద్ధవసిష్ఠః॥ యస్యాతిధావస్తమయాత్సా
 ర్య స్మృతిముహూర్తకైః । యాగదానజపాదిభ్యస్తావీవోప క్రమేత్తి
 థిమితి॥ సాగ్రందేపి॥ యాంతిథింసవనుప్రాప్యయాత్యస్తంపద్మినీప్రియః।
 సాతిథిస్తద్ధినేప్రోక్తా త్రిముహూర్తాయదాభవేదితి ॥ సోరేపి ॥ యాం
 ప్రాప్యాస్తమపైత్యర్కగి స్యాత్సాచ్చేత్సా త్రిముహూర్తకా । ధ
 ర్మకృత్యేషు సర్వేషుసంపూర్ణం తాంవిదుర్బుధా ఇతి ॥ ఏనంచసా
 యంతృతీయంత్రిముహూర్తశుక్లప్రతిపగుపేతాయాం లిఖౌ పాతరేవ
 సంకల్పప్రతిపదుపవాసః కర్తవ్యకృతీశ్చయం । పూర్వవిధాయాం శు
 క్లప్రతిపదిఉపవాసంకృత్వాపరేద్వస్తీర్ధ్యంతేపారణంకుర్యాత్ ॥ తదా
 హనుమంతుః॥తిథిరతత్రనియమే తిథిభాంతేచపారణం । అతోన్యథా ప
 రాహ్నోక్షప్రతభంగమవాప్నుయాదితి॥నిగమేపి ॥ పూర్వవిధానుతిథి
 చు క్షేపచర్యవణంవినాఉపావ్యవిధివతుర్కర్యాత్తత్తదంతేతుపారణ
 మితి॥స్తాందేపి । తిథినామేవసర్వాసాముపవాసప్రతాదిషు । లిధ్యంతేపా
 రణంకుర్యాద్వినాశివచతుడశీమితి । అస్యచ తిథిభాంత పారణస్యా
 పవాదః క్వచిత్ స్త్యతే ॥ తిధ్యంతే దైవభాంతేచ పారణం యత్రచో
 ద్యతే । యాషత్రయోద్ధృవతిన్యాం ప్రాతరేవహిపారణమితి॥ య
 త్తు దేవలవచఃమ్ ॥ ఉపవాసేషుసర్వేషు పూర్వాహ్నో పారణంభవేత్ ।
 అన్యథాతత్ఫలస్యాధికం ధర్మమేవోపసర్పతీతి॥ధర్మోయమమ్ ॥ తత్పు
 ర్వవిధావ్యతిరిక్తపరవిధాశుద్ధిధ్యుపవాసవిషయం॥పూర్వవిధాయాం
 విహితస్యోపవాసస్యకేనాపి సిమితేన తత్త్వానుష్ఠానాసంభవేనత్యక్త
 రవిధాగౌణకాలత్వేనగ్రాహ్య ॥ పౌర్వాహ్నికాస్తు తిథయో దైనకా

ర్యేభలప్రదా ॥ ఇతి సామాన్యేన స్మరణాత్ ॥ ఉక్తంచ కాలనిర్ణయ సంగ్రహే ॥ అభావేపి పత్రిపద స్సంకల్పః పాతరిష్యతే । ధిష్ఠియా మతోర్వాక్య తిథ్యంతే పారణంభవేత్ । ముఖ్యతిథ్యంతరాయేతు తిథి శేషోపి గృహ్యతామితి ॥

➤➤* అర్ధైకభక్తం నిర్ణేయతే *➤➤

తచ్ఛ్రుతివిధం స్వతంత్రమన్యగం ఉపవాస ప్రతినిధి నిరూపంచేతి । తేషు స్వతంత్రం బ్రహ్మపురాణేవ ర్యతే । ప్రతిపద్యేకభక్తాశీ సమాప్త్యైక ఫలప్రదశ్చితి ॥ తత్ర కర్తృకాలవ్యాపిని తిథిగ్రాహ్యః । యోయస్య విహితాని కాల స్తతాకాలవ్యాపిని తిథిరితి స్మృతే ॥ కమకాలస్తతః ర్కస్వరూ పంచైత్యభయం సుందపురాణేదశితమ్ ॥ దినార్ధ సమయేతీతే ఘ జ్యతేనియమేనయత్ । ఏకభక్తమిప్రోక్తమతస్తత్సృద్భివై వహేతి । దేవలోపి ॥ దినార్ధ సమయేతీతే ఘజ్యతేనియమేనయత్ ॥ ఏకభక్తమి ప్రోక్తం న్యూనంగ్రాసత్రయేనాప్యతి ॥ అస్య దినార్ధస్యోపరిసార్ధ ముపహారే పరిమితః కాలఏకభక్తస్య ముఖ్యః । దినార్ధేతీతేన తిన మనంతరభావిత్వాత్ అస్తమయాత్పావనోగౌణకాలః రద్ధివేష్యభ్యను జ్ఞానాత్ । అత్ర ముఖ్యకాల వ్యాపిని తిథిగ్రాహ్యః ॥ తతఏవపాద్మై । మధ్యాహ్న వ్యాపిని గ్రాహ్య ఏకభక్తేన వా ధిరితి ॥ పోధాయనోపి ॥ మధ్యాహ్న వ్యాపిని గ్రాహ్య ఏకభక్తవ్రతేతి ధిరితి ॥

➤➤* పోధాభేదాః *➤➤

అలనిర్ణేపవ్యేషయో పోధాభిద్యతే । పూర్వేద్యోవ మధ్యా హ్న వ్యాపిత్వం పరేద్యోవ పరిధ్యాపిత్వముభయత్ర సామాన్యేన తదే కదేవ్యాపిత్వం వైషమ్యేణ తదేకదేశవ్యాపిత్వంచేతి । అత్ర ప్రథమ ద్వితీయయోర్మధ్యాహ్న వ్యాపిత్వస్యేవనిర్ణయకత్వం । ఛైత్యేపూ ర్వవిధాగ్రాహ్య । ముఖ్యకాలవ్యాప్తేన మత్వేపి గౌణకాలవ్యాప్తా

రథికత్వాత్ చతుర్థేపి పూర్వవిధ్యేవఉభయత్రముఖ్యకాలవ్యాప్త్య
భావేపిగాణకాల వ్యాప్తిలాభాత్ పంచమేష్యయమేవ న్యాయోయో
జ్యః । పక్షైశ్చయస్త్విదినై అధికవ్యాప్తిఃసేవగ్రాహ్యః । ఏవం స్వతం
త్రైకభక్తం నిజీతం । అన్యాయం త్వపరాహ్నిదాకార్యం ॥ పూ
జావ్రతేషుపర్వత్రయధ్యాన్న వ్యావసీతిధిరితి । మధ్యాహ్నపూజయే
న్నుపతి రిత్యాది శాస్త్రైరింగివగి పూజాదేర్మధ్యాహ్న విహితత్వేన
ఏకభక్తస్య ముఖ్యకాలాసంభవాత్ఉపవాసవ్రతనిరూపమేకభుక్తము
పవాస తిదాకార్యం ॥ తస్యగౌణోపవాసత్వాత్ అతఏవ స్మవంతః॥
తిథాయతోపవాస స్సాన్యదేక భక్తైపిసాతిధిరితి॥

→* అ ధ న క్తం ని రూ ప్య తే *←

తచ్ఛపరాహ పురాణే పరత్యతే । మార్గశీషేనాసితేపక్షే ప్రతిప
ద్యాతిస్ఫుటేత్ । తస్మాదన్యక్తం ప్రకుర్వీతరాత్రౌ విష్ణుంచపూజయేదితి ।
నక్తంకర్వీతదివాఅభుంజానౌ రాత్రోభోజనం కుర్వీతేత్యర్థః । తస్య
కాలఉక్తగి కాలాదశే ॥ త్రిమూహూర్తాస్తమానాత్పాక్ పరతత్త్వ
తథావిధా । తస్మాదన్యక్తప్రతంకుర్యాత్ హరినక్తప్రతాదృత ఇతి ।
కూర్తపురాణేపి । ప్రదోష వ్యాపినీయత్ర త్రిమూహూర్తాయదా
దివా । తదానక్తప్రతంకుర్యాత్ సావ్యాద్యాయస్యనిషేధవదితి । ఏతత్ప్ర
దోషవ్యాప్తిర్ముఖ్యకల్పః । సాయంకాల వ్యాపిరనుకల్ప ఇత్యేవం పరిప
తథాచకాలద్వయం భవిష్యత్పురాణేదశితం । ముహూర్తోనదినం
నక్తం ప్రవదంతిమఃషిః । నక్షత్రదశకానానక్తమహమ్నస్యగణాధి
పేతి । అ్యచ్ఛ కాలద్వయస్యాధికారిభేదేన వ్యవస్థామాహ దేవలః ।
నక్షత్రదశకానన్యక్తంగృహస్థస్యబుధైఃస్మృతం । యతేదిదాన్వాప్తమేభాగ
తస్యరాత్రౌ నిషిధ్యత ఇతి । స్మృత్యంతరేపి । నక్తంనిశాయాం కుర్వీ
త గృహస్థోవిధిసంయుతః । యతిశ్చ విధవాచైవం కుర్యాత్తత్సేవ

కరం । దివానక్తుతుతతోక్త మంతిమె ఘటకాఽన్వయమ్ । నిశానక్తు
 తువిజ్ఞేయం యా మేదే-ప్రథమేన దేతి॥ రాత్రి నక్షత్రభోజనకాల మాహ
 వ్యాసః॥ త్రిముహూర్తాపిద్రావస్వాద్భానావస్తంఠతేనదేతి । నక్తు
 రత్రతుకర్తవ్యమితి శాస్త్రవిశిష్టయ ఇతి । నక్షత్రతి ముహూర్తాత్మ
 కప్రదోషవ్యాపిచ్యాంః గౌకార్యం॥ యదాహవత్సః । ప్రదోషవ్యాపి
 న్నిగాహ్యసదానక్తవ్రతేతిధిః । ఏకాదశీం విచానర్వాశుక్లేష్టస్థైతిభా
 స్త్యతేతి । అక్షవపిషయః సోధాభిద్యతే । పూర్వేమ్యరేవ ప్ర
 దోషవ్యాప్తిః పరేమ్యరేవ తద్వ్యాప్తిః ఉభయత్రతద్వ్యాప్తిః ఉభయ
 త్రతద్వాపిః । సామాన్యతరేకదేశవ్యాప్తిః వైషమ్యేన తదేకదేశవ్యాప్తి
 రితి । తత్ర ప్రథమ ద్వితీయయోః ప్రదోషవ్యాప్తి నియమామికా ఉభ
 యత్రతద్వ్యాప్తిపాఠాంతిధిరేవ ॥ తథాహజాబాలిః ॥ సదైవ తీర్థోపభ
 యోః ప్రదోషవ్యాపనీతిధిః । తత్రోత్తరత్రతన్తం స్యాదుభయత్రాపి
 సాతిధిరితి । ఉభయత్రాపిదివారాత్రావపచాఽధిష్టత్యత్యధికం ॥ ఉభ
 యత్రప్రదోషవ్యాప్త్యభావేపివరైవ ॥ తథాహజాబాలిః ॥ అతథాల్ప
 పరస్మాదర్వానస్తంఠతేహినేతి । ప్రదోషేతవభావేపివస్తమయా
 దర్వాగ్యత స్యాదిద్యతే తతస్సాగ్రాహ్యేత్యధికః । ఈదృశే విషయే
 గృహస్థోపియదీవద్దివానక్తమాచరేత్ । తమక్తుంసంబంధపురాణే॥

➤➤* భోజనకాలం *◀◀

ప్రదోషవ్యాపనీనస్సాద్దివానక్తవిధియతే । ఆత్మనోద్విగుణాఞ్చ
 యాచతిక్రావతిభానురై । తంవక్తుం నక్తమిత్యాహునన్-క్తుం
 నభోజనం ఏవం భ్రాత్వాతతోవిద్వాన్సాయాహ్నేతుఘనీక్రియామ్॥ కు
 ర్యాన్నక్తవ్రతయజ్ఞ ఫలం భవతి నిర్భీతమితి । ప్రదోషవ్యాపిన్యాంత
 థాభానువారి సంక్రాంత్యాచిరాగృహస్థస్యాపి యదారాత్రిభోజన
 పితి ॥ అస్మిన్తద్వివాహోజనై ఉత్తమోంతిమ ముహూర్తం ॥ షష్ఠ్య

మ ఉపాంత్య . తతః ప్రాచీనోజఘన్యః । ఏవంచ సత్యంతిమాష్టభాగ
 త్రిమూహూర్త వచనాన్యపపద్యంతే । రాత్రిభోజనఘటికా త్రయ
 ముత్తమః కాలః । ఘటికాపట్కంషధ్యమగి కాలః । ప్రదోషోస్తమ
 యాదూర్ధ్వం ఘటికాత్రియమివ్యతంతి । త్రిమూహూర్తః ప్రదోష
 స్యాద్యద్రవావస్తం గతేనదేతిస్త్యతేనిశీధవర్యంతోజఘన్యగి కాలః ।
 సక్తంప్రకూర్వీతరాత్రా కర్వీతేతిసామాన్యేనాభిధానాత్ । అసారనక్తే
 మసామాన్యేన వైషమ్యేన వాదినద్వయే ప్రదోక్షైకదేశవ్యాప్తౌపరే
 ద్యరేవ సక్తంకార్యం । సాయంకాలస్య శౌణస్య తిథివ్యాప్తత్వాత్
 సారనక్తేన సాయంకాలైకదేశ వ్యాప్తౌపూర్వతిథిగ్రాహ్యోప్రదోష
 కాలస్యతః స్యాద్యవ్యత్యాత్ ॥ అక్షాద్విపవన రాత్రౌ చ చతుర్ద
 శ్యప్తమిత్యనేన దివా చతుర్దశ్యప్తమి యోగే సతి భోజనై ప్రాయ
 శ్చిత్తాభిదానాత్ । దివాతర్సంబంధ సమయేభోజన నిషేధోవగవ్యతే ।
 నిషేధస్తు నిష్పర్యాత్కాలమూగ్రిమపేక్షిత ఇతి స్మృతేశ్చ తర్సంబం
 ధా భావసమయేతు భోజం నసేధ్యతే । అత ఏవ రాత్రా పర్య
 యోగ భోజనైసేధ్యతే ద్విగమేసతి క్వచిద్భోజనవఘ్న్యజ్ఞాయతే ।
 మనునా । చంద్రస్యోగ్రహేనాద్యా దద్యాత్ సన్నత్వా విము
 క్తయోరితి । వ్యాసోపి । నాద్యాత్సూర్యగ్రహేత్సూర్యమహ్నిసా
 యంశశిగ్రహేత్ । గ్రహకారేచనాశ్చీయాత్ సన్నత్వాశ్చీయాచ్ఛము
 క్తయోః । ముక్తశనిసంజీత యదినస్యాన్తహాసేతి । పృథగతమో
 పి । చంద్రవాగ్మ్యగ్రహేనాద్యా త్తస్మిన్నమా నిపూర్వతః । రాహూ
 ర్విముక్తివిజ్ఞాయ సన్నత్వా కర్వీత బోజనమితి । చతుర్దశ్యప్తమి
 దివేర్యస్య సక్తవ్రతల వభావాన్నిక్తన్యాయోప్యత్రినాంతరతి । తదే
 వం వ్రతపద్యవవాస ఏకభక్తసక్తాని నిజేతాని ॥ తత్రశుక్లప్రతిప
 త్పూర్వ విధైహోపాహ్య కృష్ణ వ్రతిపదుత్తరవిధా ఏక భక్తసక్త

యోస్తు సర్వాసుతిథిమ మధ్యాహ్నప్రదోషవ్యాప్త్యానిర్ణయః॥

→→* దానవ్రతాదీని *←←

దానవ్రతాదీని ఉత్తరవిధాయాం పృథివీ కర్తవ్యాః తేషాం దేవ
త్వాత్ । తథాహవృద్ధమృజ్జవలక్ష్మిః॥ పౌర్వణ్ణికాస్తుతిథయో దేవ
కార్యే ఫలప్రదా ఇతి అహ్నిః పూర్వో భాగః పూర్వాహ్నిః సచముహూ
ర్తత్రయాత్మకః పౌర్ణమీకాల కర్తకాలవ్యాప్తించ వృద్ధయాజ్ఞవల్క్యత
హా । కర్తణీయస్యయఃకాలస్తతామలవ్యాప్తీతిథిః । తయా కర్తాణి కుర్వీ
త హ్యసవృద్ధినకారణమితి । ఏవంచ ఉదయానంతరం ముహూర్తత్ర
యవ్యాప్తినీదానాదౌ తిథిర్గ్రాహ్యః ॥ యాంతిథిం సమనుష్ఠాప్య ఉద
యం యాతిభాగం రః । సాంతిథిః సకలాజ్ఞేయాన్నాన దాన జపాదిమ ।
ప్రత్యోపవాసన్నానాదౌ ఘటికైకాయ దాభవేత్ । ఉదయే సాలిథిగ్గా
హ్యశ్రాద్ధాదావస్తగామీతి । దేవలాదివచనం వైశ్వానరాధికరణ
న్యాయేన త్రీమూహూర్తవ్యాప్తిప్రశంసాచరం । అత్రాపి షాఢాభిద్య
తే । ఉదయకాలే పూర్వేద్యరేవ తద్వ్యాప్తినీ । ఉభయత్రాపి మూహూ
ర్తవ్యాప్తినోభయత్రాపి మూహూర్తవ్యాప్తినీ సామ్యేన వైషమ్యేన వా
త్రీమూహూర్తైకాదశవ్యాప్తినీతి ॥ తత్రప్రథమ ద్వితీయయోర్నాసీసం
దేహః । తృతీయాదిమచతుషమ పక్షేషవస్తవయవ్యాప్తేః కాల బా
హుశ్యగ్యచలాభాత్పూర్వేద్యరేవానుష్ఠాన మితి నిర్ణయః । పిత్రి
కాలస్తు శ్రాద్ధకాండే నిరూపితః ॥

ఇతి పృథివీనిర్ణయః.

అథ ద్వితీయాదీనిర్ణయః.

అయమేవ నిర్ణయ ఉత్తరాసు సర్వాసు తిథిమ సామాన్యేన
సంచారయితవ్యః ॥ ఏకేషస్తుతత్రతత్రాభిదాస్యతే । తత్రాత్మద్వితీయా

యాః పరవిధాయా ఉపాష్యత్వం భృగురాహా || ఏకాదశ్యష్టమి పష్టి
 ష్టమియాచ చతుషశీ | త్రయోదశీఅమావాస్యో ఉపాష్యస్తుపరాస్వి
 తా ఇతి | వ్యాసః || తృతీయాయామతాకార్యా ద్వితీయానతఃపూర్వ
 యేతి | యదాతు పూర్వేద్విరుదయమారిభ్య పరేద్విరుదయసోప
 రి త్రిమహూర్తంస ర్తతేతిదా పూర్వేద్విరేవ సఽపూర్ణ చిధిత్వా
 దుషవాసః | తదుక్తకాలనిర్ణయే || పూర్వేద్విర సలీపాతకి పరే
 ద్యప్తీమహూర్తగా | సాద్వితీయాపరోపాష్యపూర్వవిధానతోపరే
 తి | తృతీయాపరవిధైవగ్రాహ్యే || రంభాఖ్యానీతేతు పూర్వవిధా
 గ్రాహ్యే | రమక్తం బ్రహ్మకైవలైః || రంభాఖ్యాన వజ్జయిత్వాతు
 తృతీయాం ద్విజనస్తమ | అన్యేషుసర్వకార్యేషు గణయిక్తాప్రకన్యత
 ఇతి | గణం, గణేశచక్షుః || స్మృత్యంతరేపి || ద్వీతీయామతవిధాచేత్
 తృతీయానకదాచన | కర్తవ్యాచరిధిస్తాదిధర్మకామార్గతత్పరైః || వి
 హాయైకాంచరంభాఖ్యానం బ్రతీయాం పుణ్యసంధిః సీమితి | చతుర్థ్యపిఽ
 విధైవగ్రాహ్యే || యదాహుబృహద్విసేషః || ఏకాదశతథాపష్టి అమా
 వాస్యా చతుధికా | ఉపాష్యసి పరసంయుక్తాః పరాగి పూర్వే
 సంయుతా ఇతి || వినాయకవ్రతానష్టానైతుమద్యాహ్నవ్యాపినీతతః
 గ్రాహ్యే || తదాహుబృహ స్పతిః || చతుధి- గణనాధన్యమాత్మ విధా
 ప్రసంగేతి | మధ్యాహ్నవ్యానీచేత్సన్యసృతశ్చేత్పరేహని || మా
 త్యధ్యాహ్నీయావిధా | స్మృత్యంతరేపి || మూర్ధ్వివిధాప్రసస్తాస్యాచ్చ
 తుధి-గణ నాయక | మద్యాహ్నపరతశ్చేత్సన్యతీ నాగవిధాప్రకన్యత
 ఇతి || నాగ పంచమీ || ఏకభుక్త్యామేనమద్యాహ్నవ్యాప్తేఃపరోహ
 భద్రే సతియదా | పరేద్యరేవమద్యాహ్నవ్యాప్తీస్తదాపరా | ఇతరేషు
 పంచసుభేషు జయా యోగస్య గ్రీహస్తత్వాత్ పూర్వేద్విరేవసాభన
 తి || పంచమీ పూర్వవిధైవగ్రాహ్యే || తదాహుబృహ స్పతిః || చతుర్థ్య

సంయుతా కార్యా పంచమిపరగాయదా॥ నైవకర్తృణిపిత్రైశ్చశుక్ల
పక్షైతథానిత ఇతి ॥ పప్టీపథవిధాగ్రాహ్య ॥ తదుక్తం విష్ణుధర్మో
త్తరే ॥ ఏకాదశ్యష్టమీ పప్టీపౌర్ణమాసీ చతుర్దశీ ॥ ఏతాః పూర్వ
యుతాః కార్యాస్తద్భూతే పారణం భవేదీతి ॥ యదికదాచిత్ తిథిక్ష
యవశాత్ ఉత్తరవిధానలభ్యేతే తదాసగృహవ్రతవదన్యాన్యపి వ్రతాని
పంచమి విధాయాం కర్తవ్యాని ॥ తథాహవసన్యః ॥ ఏకాదశీత్యం యా
చ పప్టీచైవ త్రయోదశీ ॥ పూర్వవిధాతకర్తవ్యా యదినస్యాత్పరేహ
నీతి ॥ సప్తమీపూర్వవిధైవగ్రాహ్య ॥ పప్త్యాయుతాసప్తమీచకర్తవ్యా
త్రైతసర్వదేస్సృతైః ॥ ఉత్తరవిధాప్రతిషేధసగృహ పురాణేదర్శి
తా ॥ షష్ఠ్యైకాదశ్యమావాస్యా పూర్వవిధాతథాప్తమీ సప్తమీపర
విధాననాప్రోక్ష్యంతిభిపంచకమితి ॥ పూర్వవిధాయాసప్తమ్యాలలాభే
తూత్తరవిధాగ్రాహ్య ॥ తదుక్తంకాలనిర్ణయే ॥ సప్తమీపూర్వవి
ధైవవ్రతేషు నిఖిలేష్వపి ॥ అలాభేపూర్వవిధాయాః పరవిధాపిగృ
హ్యతామితి ॥ అథాప్తమీనిర్ణయతే ॥ తత్రీశుక్లాష్టమీపరవిధాగ్రా
హ్య ॥ తథానిగమః ॥ శుక్లపక్షేష్టమీచైవ శుక్లపక్షేచతుర్దశీ ॥ పూర్వ
విధానకర్తవ్యాకర్తవ్యాపరసంయుతా ॥ ఉపవాసాదికార్యేషు హ్యేష
ధమన్సరాతన ఇతి ॥ సాగృహేపి ॥ అప్తమీపంచమీశ్రాకర్తవ్యా
భూతిమిచ్ఛతా ॥ సప్తమ్యాచాప్తమీచైవ నకర్తవ్యానిభిభవేతి ॥ కృ
ష్ణపక్షే పూర్వవిధాయాః పరిగ్రహాః ॥ పరవిధాప్రతిషేధకర్తవ్యమేప
ర్యచై ॥ కృష్ణపక్షేష్టమీచైవ కృష్ణపక్షేచతుర్దశీ ॥ పూర్వవిధాతకర్త
వ్యా పరవిధానకర్తవ్యచిత్ ॥ ఉపవాసాదికార్యేషు హ్యేషధర్మస్సనాతన
ఇతి ॥ వ్రతశేషేతుతత్రతక్రాంతం దృష్టవ్యం ॥ తథాపూర్వాష్టమీసం
క్షిణవ్రతవిశేష విషయే భవిష్యత్పురాణం ॥ శ్రావణీమగ్నవమీ త
దాపూర్వాష్టమీవయాపూర్వవిధైవకర్తవ్యా శివరాత్రీబలెర్దినమితి॥

కృష్ణజన్మాష్టమీవ్రతాల్ జయంతీవ్రతంభిన్నం । జన్మాష్టమీవ్రతేతిధిరేవని
 మిత్తం । జయంతీవ్రతేతురోహిణీయోగఃతథాచస్త్యులై । శ్రావణబ
 హుళేశేషేకృష్ణజన్మాష్టమీవ్రతం । నకరోతి నరాయస్తుభవతిక్రూరరా
 తునః । శ్రావణస్యచమాఘస్య కృష్ణాష్టమ్యాం నరాధిప । రోహిణీ
 యదిలభ్యేత జయంతీ నామసాతధిరితి ॥ వసిష్ఠసంహితాయాం ॥ శ్రా
 వణేవానభస్యేవారోహిణీసహితాష్టమి ॥ యదాకృష్ణానరైర్లభాసా
 జయంతీత కీర్తితా । శ్రావణేన భవేద్ద్యోగా నభస్యేతు భవేద్ధ్రువః ।
 తయోరభావయోగస్యతస్మిన్కవక్షేన సంభవ ఇతి । అత్ర శ్రావణ
 ఇతి ముఖ్యకల్పనభ్య భర్తృసుకల్పః । ఏతదేవాభిప్రేర్యవిష్ణురహస్యే
 పి ॥ ఆష్టమీకృష్ణపక్షస్య రోహిణీముక్షురంయుతా । భవేత్ప్రేష్టపదే
 మాసి జయంతీ నామసాస్తృతా । అత్ర శ్రావణనభ్యప్రేష్టపదశ
 బ్దాః సింహవ్రజణాది పగాః ॥ తథాచ జ్యోతిషార్థవై ॥ శ్రావణ్యాం
 ప్రాప్తపద్యాంవాయదా సింహగతౌరవిజయంత్యా రాధనకుర్యాత్
 నతుకకటకస్యయోః ఇతి ॥ వారాహేపి ॥ సింహరాశిగలెసూర్య
 గగనెజలదాశై । మాసిప్రాప్తపదేష్టమ్యావధారాత్ప్రే విధూదియే ।
 బుధవారెవృషేలగ్నరోహిణ్యాశ్చరమాంశకే । శుక్లహరిణయోగ
 చకౌలవేరయుతాతథా । వాసుదేవేన దేవక్యా మహం జాతోస్త్రిప
 ద్యజేతి ॥ యస్మిన్ పక్షే శ్రావణమాస ఏవ కృష్ణాష్టమీవ్రతమనుష్ఠే
 యంత్యస్యరూపముపవాసమాత్రం । కేవలేనోపవాసేనతస్మిన్కజన్మది
 సేమమ । నప్రజన్మకృతాత్పాపాన్తుచ్యులెనాత్ర సంశయ ఇతిస్మృతేః ॥
 యదిశిష్టాస్త్రతాపి జాగరణదానాదిక ముపతిస్థంతి । అనుతిష్ఠంతునా
 మ । అవిరుద్ధైఃపుణ్యవిశేషైస్త్యుతస్యోపోద్బలనసంభవాత్ శాస్త్రీణామ
 ప్రాప్తిత ముపవాసమాత్రం జయంతీ వ్రతస్యతు దానాది సహితము
 పవాసం స్వరూపం ॥ తథాభవిష్యోత్తరే ॥ మాసిభాద్రీ పదేష్టమ్యాం

నిశీథే కృష్ణపక్షకే । శశాంకే వృషరాశిస్థైరుహిణీసంజ్ఞికే ।
 యోగేస్థి౯వసుదేవాద్ధి దేవకీమామజీజనత్ ॥ తస్మాన్తాం ప్రాజయేత్త
 త్రశుచిః సమ్యగ్బాహితః ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్సక్త్యా తతోదద్యా
 చ్చదక్షిణాం । సౌర్యాం మేదినిం గావో వాసాంసికుసుమానిచ । యద్య
 దిష్టతయంతతత్ కృష్ణోమేప్రియతామితి ॥ జయంతీప్రకృత్యనారదీ
 య సంహితాయాం స్మర్యతే ॥ ఉపాషణం జన్మదినే కుర్యాజ్జాగరణం
 చయః । అథకారాల్రియతాప్తమ్యా సోశ్వమేధఫలంభేత్ । శుద్ధసి
 త్యం జన్మాప్తమీశ్రతం । అకరణేప్రకృత్యవాయస్మరణాత్ ॥ సిత్యం కా
 వ్యంచ జయంతీ ప్రతపః । అకరణే ప్రత్యవాయస్మరణాత్ ॥ ఫలవిశేష
 స్మరణాచ్చ । తదాహ జన్మాప్తమ్య కరణేప్రకృత్యవాయః స్మర్యతే ॥
 కృష్ణస్తదినేస్మాప్తేయోభుజ్జేతు ద్విశోత్తమః । త్రైలోక్య సంభవం
 పాపం తేనభుక్తు ద్విజోత్తమేతి । సాగ్రంద పురాణేషు । యేనకున్యం
 తివాసంతం కృష్ణజన్మాప్తమీశ్రతం । రేఖవంతినరాః పాపాన్యాశా
 వ్యాఘ్రాశ్చ కానన ఇతి ॥ తథా జయంతీ వ్రతస్యాకరణే ప్రకృత్యవాయః
 స్మర్యతే । సూద్రాస్తేషు యత్పాపం శవహస్తస్థ భోజనైః । తత్పా
 పం లభ్యతేకంతి జయంత్యాం భోజనైశ్చ ॥ బ్రహ్మశ్చ్యుసురాపస్య
 స్త్రీవధే గోవదేపివా ॥ సలోకోయమశాదూల జయంతీ విముఖ
 స్యచ । నకరంతియదావిష్టోజయంతీసంభవంవ్రతం । రేఖస్య పశ
 మాపన్నం సహతేరారక్షీవ్యథాం । జయంతీవాసరేష్వాప్తకరోత్యురసి
 పూరణం । సపీఠ్యతేతి మాత్రంతు యమదూతైః కలేబరమితి । జయం
 తీ వ్రతకరణేఫలవిశేషోభిహితోభవిష్యోత్తర । వ్రతినపణంవిదానే
 మద్భక్తధర్మసంకర । నరోవాయదివాచారియధోక్తఫలమాప్నుయా
 త్ । వ్రతీసంతానమారోగ్యం సౌభాగ్య మతులం లభేత్ । సదాధ
 మకరిర్భూత్వా పృతో వైకుంఠమాప్నుయాత్ । తత్రదిక్పేతమానే

స పశులక్షం యుధిష్ఠిర । భోగాన్నానావిధాన్భక్త్యా పుణ్యకేషాఢి
 హరితః । సర్వకామసమృద్ధైశ్చ కులేమహతి జాయత ఇతి । పాద్మ
 పి । ప్రేతయోగితానాంతు ప్రేతత్వం నాశితం నయః । యైః కృతా
 శ్రావణేమాసిఅష్టమిరోహణియుతా । కింపునర్బుధవారేణ సోమనా
 విశేషత ఇతి । నను జన్మాష్టమీప్రతీక్షిభం స్మర్యతే । సప్తజన్మస్మిరా
 త్పాపాన్తుచ్యతేచాత్యసంశయ ఇతి । తతస్తదపినిత్య కామ్యమితిచే
 న్నైవం । ఉపాత్తదురితక్షయమాత్రేణ కామ్యత్వసంధ్యాచందరాదే
 రపి కామ్యత్వ ప్రసంగాత్ సత్యపి పాపక్షయేసలాంతరస్తరణాత్ ।
 అతనికేవలం నిత్యం జన్మాష్టమీవ్రతం । నిత్యకామ్యంజయంతీవ్రతం ।
 సన్వేషంప్రతీభేదేనతి యదాదినన్వయేష్టమీవ్రతం తే రోహిణీకూన్తిర
 దిన ఏవతదాపూర్వదినేజన్మాష్టమ్యుపవాసః । పరేష్య జయంత్యుప
 వాసఇతి నైరంతర్యేణోపవాస ద్వయం ప్రసక్యేతేతి చేన్న । రోహిణీ
 యోగసంభవే జన్మాష్టమ్యుపాపి తత్రైవ కర్తవ్యత్వాత్ సర్వత్ర తిథి
 ప్పలభ్యయోగస్య కేవలతేనైవతక్రాష్ట్రైవ కేవలాయాస్తిభేస్తతోపే
 తణీయత్వాత్ । యదా త్వేకస్మిన్నేవ దినే అష్టమీ వర్ణితే రోహి
 ణ్యాచయజ్యతేరదాజన్మాష్టమీజయంత్యోగసహప్రయోగస్యావశ్యభా
 సత్వేనజయంతీ వ్రతదీప జన్మాష్టమీ వ్రత మంతభవవీతి సప్తగ్రహప
 వాససంసంగః । తదుక్తంకాలనిర్ణయే । యస్మిన్వర్షేజయంత్యాభ్యో
 యోగోజన్మాష్టమీతవా । అంతర్భూతాజయంత్యాంస్యాత్క్షయేయోగ
 ప్రకస్తిత ఇతి । గ్రాహ్యో ధినిరూప్యైః । జన్మాష్టమ్యుజయంత్యాశ్చార్ధి
 రాత్రిప్రధానత్వాత్తద్యోగోపప్రకస్తః । తదుక్తం పసిష్టసంహితా
 యా । అష్టమిరోహిణీయుక్తాచ్యధేయవిద్యుతే । ముఖ్యకాలఇతి
 భ్యాతస్తత్రజాతోహరిస్వయం । విష్ణురహస్యేపి । రోహిణ్యావర్ధ
 గాత్రేతు యదా కృష్ణాష్టమీభవేత్ । తస్మాదభ్యవసంకౌరవేనై

పాపం త్రిజన్మ జమితి । ఏవం చ సత్యధర్మరాత్ర సద్భావ ఏవ త్రకర్మ
కాలవ్యాప్తిః । తత్రయోగీశ్వరః ॥ రోహిణీ హితా కృష్ణామాసేవ
శ్రావణేష్టమి । అధర్మరాత్రాదతశ్చోధ్వంకలయాపి యదాధవేత్ ।
జయంతీ పాపసంహృక్తా సర్వపాపప్రణాశినీతి ॥ శత్రుతిరమాహస
ఏవ ॥ అధర్మరాత్రాదధశ్చోధ్వం మేకాధర్మఘటికాన్వితా । రోహిణీ
చాష్టమీ గ్రాహ్యం పవాస వ్రతాదిష్టతి । ఏకఘటికాన్వితావా అధర్మ
ఘటికాన్వితావా । తత్రాయమధః సంపద్యతే । పూర్వభాగాపసా
న ఏకాఘటికా, ఉత్తరభాగాదావేకా, మిళితాన్వితా శబ్దవాచ్యం ము
ఖ్యార్థం తానస్మిన్మాత్రం ముఖ్యకల్పం, తదనంతరం అధర్మఘటికా
చక్రాలపి అసంభవకలేతి । సోయమధర్మరాత్రయోగో ముఖ్యకల్పః ।
కృతస్య హిమారాత్ర యోగోత్పంతో ముఖ్యకల్పః యదాక దాచిన్త హి
ర్మయోగాత్ స్వల్పయోగాచ్ఛానుకల్పః । తథా వసిష్ఠసహితాయాం ।
అచారాణాం తయోర్యోగో హ్యసంపూర్ణో భవేచ్ఛతి । ముఖ్యార్థ
మస్య హిమారాత్రే సోగశ్చేత్తామవోషయేత్ । వాసరేవానిశాయం
వామత్రస్వల్పాపిరోహిణీ విశేషేన భామాసేపాశ్చ పోష్యావనీషీ
సిలి । యాయం జయంతీ ప్రతయోగనిర్ణయః సమీక జన్మాష్టమి
ప్రతేషద్యష్టవ్యః । దివావా యదివా రాత్రా నాస్తిచేద్రోహిణీకలా ।
రాత్రియంత్రం ప్రకర్షితవిశేషేణేందు సంయుతాం । అష్టమి శివరాత్రి
శ్చవ్యూహరాత్రా దధోయది । దృశ్యలేఖటికాయాసాపూర్వవిధా
ప్రకారేణ స్త్రుతేః । తత్రజన్మాష్టమిద్వివిధా । శుద్ధా, సప్తమిద్విధావే
తి । సూర్యోదయమారభ్య పృథ్వీరమావాష్టమీశుద్ధా । నవీదాదర్వాక
ప్రవ్యాకియత్యాపియుక్తావిధా । శుద్ధాపి పునః శీఘ్రవాన్ ప్రవ్యాక
ర్ష్యాద్వివిధా । తత్రనిశీధవ్యావనీయగ్య । విశేషేణేందు సంయుత
మిలి వచనాత్ సర్వవిధై హితప రాత్రియంత్రం ప్రకర్షితేతి

వచనాద్గృహీతవ్యాభవతి | ననుపూర్వేద్య ద్విశీధాదూర్ధ్వమారభ్యప
రేద్యుర్విశీధాదర్వాగ్వాసమాప్యతేతస్యాముభయత్ర రాత్రిసంబధిత్యా
త్తుతోపవాసఇతి చేత్ పరేద్యురేవోపవాసః కాగ్యః | ప్రాతస్సంకల్పకాల
మారభ్యప్రవతః మానత్వాత్ | సప్తమీవిధాః ప్రివిధాః || పూర్వేద్యురేవ
నిశీధవ్యాపిని పరేద్యురేవ తద్వాప్యపిని ఉభయతాప్రినిశీధ వ్యాపిని
చేతి | తత్ర ప్రథమ ద్వితీయయోః పక్షయోః నిశీధ వ్యాప్తేః ప్రయో
జకత్వేన యానిశీధ వ్యాపిని సా విశేషేణేందు సంయుతా మితివచ
నేన గృహీతవ్యాభవతి | తృతీయేతు పరేద్యురుపవాసః, ప్రాతస్సం
కల్పమారభ్య తిథి వ్యాప్తిసంభవాత్ | రోహిణీసహితాష్టమీ చతు
ర్విధా | శుద్ధావిధాశుద్ధాధికాచేతి | తత్రశుద్ధాయాం సంపూర్ణా
యోగో నిశీధయోగో యతిహించిన్తహూర్తయోగఇతి త్రైవిధ్యం
భవతి | ఏవంవిధాయామపత్రైవిధ్యమ్ | ఏతేషుషట్సుపక్షేషుదినాంతర
యోగాభావాదపవాసే సంజేహూనాస్త్రీయోగతారతమ్యాత్పా
శస్త్యతారతమ్యంభవతి | యతిహించిన్తహూర్తయోగః ప్రశస్తః | నిశీ
ధయోగః ప్రశస్తతరః | సంపూర్ణయోగః ప్రశస్తతమః | శుద్ధాధికాశు
సూర్యోదయమారభ్య ప్రవృత్తాపరేద్యుః సూర్యోదయమారభ్యఏషావ
ధికాతే | సాచక్రివిధా | పూర్వేద్యురేవ రోహిణీయుక్తాపరేద్యురేవ త
ద్యుక్తా దినద్వయేపిరోహిణీయుక్తాచేతి | తత్రాద్యయోగైస్త్రీసంజే
హః | రోహిణీయోగస్యనియామకత్వాత్ | తృతీయేతురోహిణీయోగ
స్య ఉభయప్రసమాప్తేపి గుణాధికత్వాత్ పూర్వైవోపహిష్యా | తథా
హి | సారోహిణీయోగభేదాన్ప్రథాభిద్యతే | అష్టమీవత్సుర్యోదయమా
రభ్య ప్రయుక్తారోహిణీకదాచిత్పరేద్యురపి కియతవర్ధతే కదాచిత్పూ
ర్వేద్యుర్విశీధమారభ్యరోహిణీప్రవర్ధితే | కదాచిత్నిశీధమారభ్యప్రవర్త
తే తత్రప్రథమద్వితీయయోర్విశీధయోగస్యసత్వాత్ | పూర్వేద్యురేవ

పవాసః తృతీయపక్షే దినద్వయే పినిశీఢే జయంతీయోగోనాన్తి । పూర్వే
 ద్యుర్నిశీఢే కేవలాష్టమీపరే ద్యుః కేవలరోహిణీతత్రనిశీధయోగాభావేపి
 రాత్రియోగస్య సత్వాదష్టమ్యాప్రాధాన్యాచ్చ పూర్వే ద్యురుపవాసః ।
 తదైవశుద్ధాధికపూర్వోపాష్యా । నిశీధాదరాక్షస్తప్తమ్యాయుక్తాపరే
 ద్యురపి విద్యమానవిద్ధాధికా । సాచత్రవిధా । పూర్వే ద్యురేవరోహి
 ణీ యుక్తావిద్ధాధికా । పరే ద్యురేవ తద్యుక్తా ఉభయత్రరోహిణీ యు
 క్తావిద్ధాధికేతి ప్రథమ ద్వితీయయోస్తు రోహిణీయోగో నియామకః ।
 యాతూభయత్ర రోహిణీయుక్తా విద్ధాధికాసాపినిశీఢే జయంతీయోగ
 మపేక్ష్య చతుర్థాభిద్యతే । పూర్వే ద్యురేవ నిశీధయోగాభవతి । ప
 రే ద్యురేవ నిశీధయోగోభవతి ॥ ఉభయత్రాపి తాదృశీ । ఉభయత్రాపి నిశీధ
 యోగరహితాచేతి । తత్రప్రథవ గ్విధియమూర్నిశీధయోగో నియామకః
 తృతీయ చతుర్థయోః పరదినసీవోపవాసః । పరే ద్యుః సకల కాలేతిధి
 నక్షత్రయోగస్య సత్వాత్ । జయంతీభే దేషూపవాసది నేయదిసోమవారో
 బుధవారోవా భనతితదాఘలాధిక్యంభవతి । తదుక్తంబ్రహ్మాండపురాణైః
 ప్రేతయోనిగతానాంతు ప్రేతత్వం నాశితంనరైః । యైః కృతా శ్రావ
 ణేమాసి అష్టమీరోహిణీయుతా ॥ కింపునబుధవారేణ సోమేచాపి
 విశేషతః । కింపునర్నవమీయుక్తాకులకోట్యాస్తుముక్తిదః ఇతి । సాగ్రం
 దేపి ॥ ఉదయేచాష్టమీకించిన్ననమిసకలాయది । భవేత్తు బుధసంయు
 క్తాప్రాజాపత్యక్షాసంయుతా । అపివషణశీతేనాపి లభ్యతేవాధవాన
 వేతి । యథోక్తరీత్యాదిహితేతథా ఉపవాసంకృత్వాపరే ద్యుః పూ
 ర్వాహ్నపారణం భవేత్ । పారణాం తం వ్రతం జ్ఞేయం వ్రతాంతే
 ద్విజ భోజనం । అసమాప్తే వ్రతేపూర్వే వైవకుర్యాద్వ్రతాంతరమి
 తిస్త్యతేః । ఏవంసామాన్యత పూర్వాహ్నపారణప్రాప్త్యాకవచిదపవాదః
 స్మర్యతే । అష్టమ్యా మధరోహిణ్యాం నకుర్యాత్పారణం క్వచిత్ ।

తిధిస్త్వ గుణంహంతి నక్షత్రంతు చతుగుణం । తస్మాత్ప్రయత్నతః
కుర్యాత్తిధిధాంతేచపారణమితి । తిధివక్షత్ర సంయోగ ఉపవాసోయ
దాభవేత్ । పారణంతు నక్షత్రవ్యయం యావన్నైక్షస్యసంక్షయః ।
సాంయాగిక ప్రతీప్రాప్తేయతై కోఽనియుజ్యతే । తస్మాదేవ పార
ణంకుర్యాదేనం వేద విదోవిదురితి ॥ బ్రహ్మకైవలై ॥ సర్వేష్యేవో
పవాసేషు సదాపారణ మిష్యతే । అన్యథా పుణ్యహానిస్సన్వివృతే
ధారణ వారణ మితి ॥ స్వప్నత్యంతరేపి ॥ తిధ్యక్షయోర్యదాభేదో
నక్షత్రాంత మధాపివా । అథ రాత్రీధవాకుర్యాత్పారణంచపరేహ
నీతి । ఉపవాసదినాదపరేహని దివసే యమ్యభయాంతః తదా పా
ణమితి ముఖ్యకల్పః । నక్షత్రాంతమిత్యనేన ఏకతరాంత వచిహితః
సాయమనుకల్పః-యచిరాత్కాశీధాదర్వాగుభయాంత ఏకతరాంతా
వాభవతి । తదాదివసేముఖ్యానుకల్పయోరుభయోర్యసంభవాద్రా
త్రాపారణస్య నిషిద్ధత్వాచ్చతత్రాపుష్పవాస ప్రసక్తౌ పారణస్యప్రతి
ప్రసవః క్రియతే-అథ రాత్రీపి కుర్యాదితి అశక్తస్య తిధినక్షత్రయో
రుభయోరనవర్తమానయోరపి పాత్రద్వేషంసంపూజ్యక్రియమాణంపా
రణం వైవమాష్యతి । జయంత్యాంపూర్వవిధాయాముపవాసంసమాచ
రత్ । తిధ్యంతేవోత్సవాంతేవావ్రతీకుర్వీత పారణమితివచనాత్ ॥

➡* అథ నవమి నిర్ణయతే *➡

సాచదుగ్గా సరస్వతీవ్రతాదాపూర్వవిధైవగ్రాహ్యః । అష్టమ్యాం
నవమీయుక్తాకర్తవ్యాఫలకాంక్షీభిః । నకుర్యాన్నవమీంతాతదశమ్యాం
తు కదాచనేతిస్మరణాత్ । రామనవమీ వ్రతముక్తి మగస్త్యసంహి
తాయాం । శ్రీరామనవమీబ్రాహ్మణోటిసూర్యగ్రహాధికా । తస్మిన్
దినేయహాపుణ్యే రామముద్దిశ్యభక్తిః । యహించి త్క్రియతేకర్మ
తద్భవక్షయ కారణమ్ । ఉపోషణంజాగరణం పితృనుద్దిశ్యతి షణమ్ ।

తస్మిన్ దినేతుకర్తవ్యం బ్రహ్మప్రాప్తివభీషునిధితి । తత్రోపవాసో
 జయంతీవస్తిత్యకామ్యరూపః । ద్వైరూప్యంచ తస్యద్విధా ప్రమా
 ణ బలాదవసీయతే । ఉపవాస విధివాక్యేషు నిత్యశబ్దసదాశబ్దాదీనాం
 శ్రవణాన్నిత్యత్వ సిద్ధివ్రతాని సాధకానిచ సంగ్రహ కారేణ సంగృ
 హితాని నిత్యంసదా యావదాయుర్నకదాచిదతిక్రమేత్ । ఇత్యుక్తా
 తిక్రమేదోష శ్రుతేరత్యాగచోదనాత్ । ఫలాశ్రుతేర్విప్లవాయాచ నిత్యత్వ
 మితి కీర్తితమితి నిత్యాని పదాన్యభిధీయంతే । అకరణేనైత్యవాయ
 శ్చస్త్యతే ॥ అగస్త్యసంహితాయాం ॥ నిత్యమేవతు కర్తవ్యం శ్రీరా
 మసమీక్షతం । చైత్రమాసినవమ్యాంతు శుక్లాయాం రఘువందనః ।
 ప్రాదురాసీత్పురాబ్రహ్మక వరబ్రహ్మైవ కేవలం । తస్మిన్ దినేతు
 కర్తవ్యముపవాస వ్రతంసదా । ప్రాప్తైశ్రీరామనవమీసంవత్స
 విమూఢభీః ఉపాషణగతురుతేకుంభీపాకేషుపచ్యతేఇతి ॥ స్మృత్యంత
 రేపి । యస్తురామవమ్యాంతు భుక్తైః మోహాన్వియూషభీఃకుంభీపా
 కేషుమోరేషుపచ్యతేనాత్రిసంశయ ఇతి ॥ కామ్యత్వంచ ఫలశ్రవణా
 దవసీయలెతథాచ తత్రైవ । కుర్వాదామనవమ్యాంయ ఉపాషణ
 మతందితః । నమాతుర్గర్భమాప్నోతి సవైరామోభవేత్సన్ధ్యాయం
 తస్మాత్సర్వాత్తనాసన్వై కృత్యైవ నవమీవ్రతం । ముచ్యంతే సర్వపా
 శ్చిభ్యా యాంతి బ్రహ్మ సనాతనమితి ॥ అన్యేత్వాహుః ॥ వ్రతమిదం
 కేవలం నిత్యం సతుకామ్యమితి పశుపుత్రస్వగ్గాది ఫలస్యాశ్రవణాత్
 సంధ్యాముపాసలెయేతు సంతతం సంశ్రితవ్రతాః । విధూతపాపాన్తై
 యాంతి బ్రహ్మలోకం సనాతనమితి ॥ ఫలశ్రవణేపి ॥ సంధ్యోపాస
 నస్యయథానిత్యత్వం తథా పాపక్షయ ద్వారా మోక్షార్థస్యాస్య
 నిత్యత్వ మితి । అశ్రమధ్యాహ్నా వ్యాపిసీ తిథిగ్రహణ్య । మేషం
 పూషణిసంప్రాప్తై లగ్నైకరూటకాహ్వయే । ఆవిరాసీత్సన్ధ్యకలయా

దశ్యాం వామనోవిభుః । అదిత్యాం కాశ్యపాజ్జఞ్ఞే నియంతుం బలిమో
జసా । మాగేశీషేద్వితీయాయాం కృష్ణపక్షేతుభాగవః । దృష్టతు
యాయవిద్యేషీరామోభూత్తాపసాగ్రీణీ । వైత్రశుక్లవహ్మ్యంతుషధ్యా
హ్నోరఘునందనః । దశాసన వధాకాంక్షీజ్జైరావస్సవ్యయం హరిః ॥
వైశాఖే శుక్లపక్షేతు తృతీయాయాం హలాయుధః । సంకషణోబ
లోజ్జైరామః కృష్ణాగ్రజోహరిః । మాసేతు శ్రావణేష్టమ్యాం నిశీధే
కృష్ణపక్షకే । పౌషాపత్యక్షే సంయుక్తే కృష్ణందేవ్యజీజనత్ ॥ మా
సింభాదృపదేశుక్ల ద్వితీయాయాం జనాదనః । మేఘాచ్చాక్రాంతేకలా
నంతే కలిరూపో భవిష్యతి । అవతారదినేశ్రణ్యేహరిమద్దిశ్యభక్తితః ॥
ఉపవాసాది యోగించిత్తదా సంత్యాయకల్పలే ఇన్ ॥

❧* అథదశమినిణీకాయతే ❧❧❧

తస్యాశ్చనతిధ్యంతరవధేయో పాదేయ విభాగోస్తి ॥ తథాచాం
గిరాః ॥ సంపూర్ణ దశమీకార్యా పరయాపూర్వయాధవా । యుక్తా
నమాషితాయస్తా త్తిధిస్సానర్వతోముఖేతి । యథాసంపూర్ణ తిధిదో
షరహితా తథాపూర్వవిధ్ధాపరవిధ్ధాచేత్యధః ॥ అత్రవ్యవస్థామాహ
శంఖః ॥ శుక్లపక్షే తిధిర్ద్రావ్య యస్యామభ్యుదితారవిః । కృష్ణపక్షే
తిధిర్ద్రావ్య యస్యామస్తమితారవిఃఇతి । నవమీదశమీచైవనోపాష్యా
పరసంయుతేతి వచసం కృష్ణపక్షవిషయ తయాయోజనీయం ॥

❧❧❧* అద్వైకాదశీ నిణీకాయతే ❧❧❧

నిత్యకావ్యరూపః । ఉపవాసవిధిషు నిత్యత్వ సాధకానాం నిత్యాది
పదానాం శ్రీవణాత్ సాయుజ్యాది ఫలశ్రవణాచ్చ నిత్యశబ్దఉదాహృ
తో గారుడపురాణే ॥ ఉపోమ్యైకాదశీం నిత్యంపక్షయోరుభయోరపీతి ।
సదా శబ్దయుక్తః సనతుకమార సంహితాయాం ॥ ఏకాదశీ సదోపా
ష్యా పక్షయోశ్శుక్ల కృష్ణయోరపీతి । ఏవమన్యన్యసివచనాని । ఉపా

మ్యైకాదశీరాజన్యవదాయస్సువృత్తిభిః | నకరోతిచయోమాధ
 ఏకాదశ్యామహాషణం | సనరోనరకంయతి తారవంతమసావృతమ్ |
 సమాదాయవిధానేహ్వదశీవృత్తముత్తమం || తస్యభంగంనరఃకృత్వా
 రారవం నరకం వ్రశేత్ | మాతృహంతృహంతృభ్యో హంతురహంత
 ధా | ఏకాదశ్యాంతుయోభుక్తేః పక్షయోరుభయోరపీత్యాదీనిశ్య
 సాధకానిద్రష్టవ్యాని | కామ్యత్వసాధక ఫలంచక్రూయతే | నిష్ఠుర
 హస్యే || యదీచ్ఛేద్విష్ణుసాయుజ్యం సుఖసంపాదమాత్మనః | ఏకాద
 శ్యాం నభుంజీత పక్షయోరుభయోరపీతి || కూర్మపురాణేపి || యదీ
 ఛేద్విష్ణుసాయుజ్యం శ్రియం సంతతిమాత్మనః | ఏకాదశ్యాం నభుం
 జీర పక్షయోరుభయోరపీతి || తదేవం నిత్యాని శ్రవణాన్నిత్యత్వం ఫల
 శ్రవణాత్కావ్యత్వంచసిద్ధమ్ || ఉక్తంచ కాలాదశే || సర్వస్మైతి
 పురాణేతిహాపాదిమ వినిశ్చితం | ఏకాదశీవృత్త సావ్యనిశ్యంకావ్యమితి
 ద్విదేశి | సర్వాసుస్మైతిమ సర్వేమపురాణేషు ఇహాసేషు భారతా
 దిమచ ఏకాదశీ వ్రతం నిశ్చితమ్ | విశేషేషా ప్రియతం | అనేన బిర్భూ
 లత్వగ్మాంత్యాయేమూఢాః సందిహతే నిరస్తాస్తవేదోవ్యాః | స్మృతి
 యస్తావదుదాహ్రియంతే || విష్ణుస్మృతౌ || ఏకాదశ్యాం నభుంజీతక
 దాచిదపిమానవ ఇతి-కాత్యాయనః || ఏకాదశ్యాముపవేత్సకాయో
 రుభయోరపీతి || కర్వే|| ఏకాదశీ ముపవసేన్న కదాచిదతి క్రిషేదితి||
 సనతు-మారః || నిష్కృతిమకద్యపస్యోక్తా ధర్మశాస్త్రేవనీషిభిః |
 ఏకాదశ్యన్నకావస్య నిష్కృతిః క్వాపి నోచితేతి || నారదోపి | ఏకా
 దశీసమంకించిత్వాపత్రాంనవిద్యత ఇతి-వ్రచేతాః || ఏకాదశీవివృధా
 చేచ్ఛిక్తైకృష్టతదైవచ | ఉత్తరాంతు యతిఃకుర్యాత్పూర్వా ముపవ
 సేద్గృహీతి || బృహద్వసిష్ఠః||ద్వాదశీఘటికాలావా యదినస్యాత్వరే
 హని | దశమిమిత్రితాకార్యా మహాపాతక చానితి||హంతురహంతృయో

దశ్యాంయదానస్యాత్ ద్వాదశీ ఘటికాఽప్యయమ్ | దశమ్యైకాదశీవిధా
 నైవోష్యాకదాచనేతి | ఋశ్యశృంగః | ఏకాదశీసలభ్యేత సకలాద్వా
 దశీ భవేత్ | ఉపోష్యాదశమీవిధాఋషీరుద్ధాలకోబ్రవీచ్ఛితి | కామ్యోప
 వాసమధిక్యత్యాంగిరాః | సాయమాంఽయోరహ్నాస్సాయంప్రా
 తశ్చుద్యమే | ఉపవాస ఫలప్రేప్సర్జహ్యధ్యక్ష చతుష్టయమితి | దే
 వలాపి | దశమ్యామేకభక్తాశీ మాంసమేధున వజ్జితః | ఏకాదశీ
 ముపవసేత్పక్షయోరుభయోరపీతి || పులస్త్యః || ఏకాదశ్యాం నభుంజీత
 నారీవృష్టరజస్యపీతి || గోభిలః || నశుభేనపిత్రోయం నాశ్నీయాత్కూర్
 ర్మనూకరా | ఏకాదశ్యాంనభుంజీతపక్షయోరుభయోరపీతి || ఏవమాదీని
 స్మృతివచనానిద్రవ్యవ్యాని పురాణవచనాన్యవాప్రియం తె || నారదీ
 యేవసప్తః || ఏకాదశీసముత్థేన వహ్నినాపాతకేంద్రనమ్ | భస్మతాం
 యాతి రాజేంద్ర అపిజన్తశత్రోద్రవం | నేవ్యశం పావనంకించి న్మరా
 క్షాం భూషవిద్యతే | యాద్యశం శర్త్తనాభాయ దినం పాతకహరద్రు
 సగంగానగయానూపనకాశీరచపుష్కరం | నచాపికారవంక్షేత్రిం న
 దేవానచదేవికా | యమునాచంద్రభాగాచ తుల్యాన్యపహరేర్నినాత్ |
 అనాయాసేన రాజేంద్ర ప్రాప్యతే హైష్టవంపదం | ప్రసంగాదధవాదం
 భాగ్లాభాద్వాదనరాధిప | ఏకాదశ్యాశునశ్చన్యఃసర్వదూఃఖాద్విముచ్య
 త ఇతి || కూర్మపురాణేపి || వదంతీహపురాణానిభూయోభూయో
 వరానై | సఖోక్తవ్యం సఖోక్తవ్యం సంవాప్తై హరివాసరఇతి || వి
 ష్ణురహస్యేపి || పరామాపదమాహస్సోహషేషవాసముపస్థితే | సూ
 తకేమృతకేహైవనత్యజేద్వాదశీవ్రత మితి || ఏవమాదీన్యవసపరాణి
 వచనానిబహూని సంతితానివిస్తరభయాన్నలిఖ్యంతే ||

అదృశ్యైవ వానాముపవాసాంగ తీర్థి నిర్ణయతే *
 తన్నిర్ణయస్య వేదాధీనత్వాత్సద్ధిమం దశమీ వేదోనిరూప్యతే ||

సచ వేధస్త్రివిధః ॥ అరుణోదయవేధః సూర్యోదయ వేధః పంచదశ
 నాడీవేధశ్చేతి ॥ తత్రారుణోదయ వేధోభవిష్యత్పురాణే దశితః॥
 అరుణోదయకాలేతు దశమీయదిదృశ్యతే । సావిధైకాదశీత్రపాప
 మూలముపోషా మితి ॥ అరుణోదయస్మృతమాణం సకంద నారదా
 భ్యాముక్తం ॥ ఉదయాత్పాత్రతస్మనాడికాఅరుణోదయఇతి॥ గో
 భిలః॥ అరుణోదయవేళాయాం దశమీసంయుతాయది సంస్కృతైకాద
 శీంతాంతు మోహిన్యాదత్తవాన్విభురితి ॥ సౌరధర్మే॥ ఆదిత్యోదయ
 వేళాయాగ ప్రాబ్దుహూర్త ద్వయాన్వితా । సైకాదశీతు సంపూర్ణా
 విధాన్యాపరికీర్తితేతి॥ సూర్యోదయవేధః కణ్వేనప్రదశితః । ఉద
 యోపరివిధాతు దశమ్యేకాదశీయదా । దానవేభ్యః ప్రీణనాథకంద త్త
 వాన్పాకశాసన ఇతి॥ స్మృత్యంతరేపి ॥ దశమ్యాః ప్రామాదాయయ
 త్రోదేతిదివాకరః । తేనస్మృత్యం హరిసింహం దత్తం జంభాసురాయచే
 తి॥ పంచదశనాడీ వేధస్తు సకందపురాణే దర్శితః ॥ నాగో ద్వాదశ
 నాడీభిః దిక్పంచదశభిస్తథా । భూతాష్టాదశనాడీభిర్మాషయత్యత్త
 రాంతిధిమితి॥ నాగః పంచమీ॥ పంచదశనాడీ వేధస్యవేధాంతరస్యచ
 విషయ వ్యవస్థానిక మేదశితా । సర్వప్రకార వేధోయ ముపవాసస్య
 దూషకః । సాధకసప్త ముహూర్తంతు వేధోయంబాధతేవ్రత మితి॥
 యత్తుస్తర్యతే । అధరాత్రాత్పరాయత్రవీకాదశ్యులభ్యతే । తత్రోప
 వాగః కర్తవ్యో దశమీనతువైకలేతి । తద్వేధాభిప్రాయేణ కింతు అ
 ధరాత్ర వేధోపియదానర్జ్యః తదా కిము వక్తవ్యమరుణోదయవే
 ధఇతి॥ శైముత్య ప్రదశకనసరం ॥ తథాచ బ్రహ్మకైవలైః ॥ అధరా
 రాత్రేతు కేషాంచిద్దశమ్యావేధఇష్యతే । అరుణోదయవేధాయాం నా
 వకాశోవిచారణ ఇతి ॥ విధానివేదఉక్తోనారదీయః । లవవేధోపివిప్రేం
 దప్రదశమ్యేకాదశీంత్యతే । సురాయాబిందునాస్పృష్టం గంగాంభభవ

నిమలమితి ॥ స్మృత్యంతరేపి ॥ కలాభేనాపి విద్వాన్యో ద్దశశమ్యే
కాదశీయది తదాప్యే కాదశీంత్యక్త్యా ద్వాదశీంసముపాషయేత్ ॥ ఇతి ॥
సోయంకాలాది వేధః । అరుణోదయే సూర్యోదయేచ సమాసః । త
త్రానునోదయవేధో వైష్ణవ విషయః । తత్ర గారుడపురాణే స్పష్టమ
వగమ్యతే । దశమిశేషసంయుక్తోయదిస్యాదరుణోదయః । నైవోపాష్యం
వైష్ణవేన తద్ధినైకాదశీవ్రత మితి ॥

➤* అథ వైష్ణవశబ్దార్థః *◀

వైఖానస పాంచరత్నాద్రి వైష్ణవాగమోక్తాం దీక్షాంప్రాప్తో వైష్ణ
వఃపాంచరత్నాద్వ్యాగమోక్త దీక్షాంప్రాప్తస్తు వైష్ణవఇతి స్మృత్యే
స్కందపురాణేపి ॥ పరమాపదమాపన్నోహర్షేవాసముపస్థితే । నైకా
దశీంత్యశేద్యస్తుయస్యదీక్షాతువైష్ణవీ ॥ సమాత్మాసర్వజీవేషునిజాచారా
దవిప్లుతః । విష్ణ్వర్చితాఖిలాచారఃసహివైష్ణవఉచ్యత ఇతి ॥ ఉక్తలక్షణం
వైష్ణవంప్రతి తిధిరేవనిణేతవ్యా ॥ ఏకాదశీద్వివిధా ॥ అరుణోదయ
వేధవతీకుద్ధాచేతి । తత్రవేధవతీసర్వధాత్వాజ్ఞా ॥ తద్ధినై కాదశీవ్రత
మిత్యాదిభిఃప్రతిషేధాత్ । తత్ప్రానునోదయవేధస్యప్రతిషేధేనూర్యో
దయవేధస్యత్వాజ్యత్వమధఃసిద్ధం ॥ కణ్వచవనంచాత్రపూర్వముదాహ
తం ॥ యాతువేధరహితారుణోదయమారభ్యప్రవృత్తాశుద్ధై కాదశీసాది
విధా ॥ అధిశ్యేనయుక్తాతదహితాచేతి ॥ అధిక్యంచతుర్విధమ్ । ఏకాదశ్యా
ధిక్యంద్వాదశ్యాధిక్యంఉభయోరాధిక్యంఉభయానాధిక్యంచేతి ॥ తత్ప్రా
ద్యేమతిమపక్షేమశుద్ధామప్యరుణోదయమారభ్య ప్రవృత్తాం పరిత్య
జ్యవరేద్యురుపవాసఃకర్తవ్యః । తత్రైకాదశ్యాధిశ్యేస్మృత్యంతరం ॥ ఏ
కాదశీయదాపూణాపరతః పునరేవసా ॥ పుణ్యం కృతుశతస్యోక్తం
త్రయోదశ్యాంతుపారణమితి ॥

ఇతి వైష్ణవశబ్దార్థః.

☞❖ మంజులై కాదశీ ❖☞

నారదః || సంపూజైకాదశీయత్రద్వాదశ్యాంస్పద్ధిగామినీ ద్వాదశ్యాంలంఘనంకార్యంత్రయోదశ్యాంతుపారణమితి || ద్వాదశ్యాధిశ్యేవ్యాస ఆహ || ఏకాదశీయదా లుప్తాపరతోద్వాదశీభవేత్ | ఉపోష్యాద్వాదశీతత్రయదిచ్ఛేత్పరమాంగతిమితి || స్వశ్యంతరేపి || ఏకాదశీతుసంపూజాన్ ద్వాదశీవృద్ధిగామినీ | మంజులీనామసంప్రీక్తాకోటియజ్ఞఫలప్రదా || మంజులీంద్వాదశీంత్యక్తావయఃకుర్యాత్పూర్వవాసరే | శస్తజన్తాజితంపుణ్యంతత్క్షణాదేవసశ్యతీతి || ఉభయోరాధిశ్యేతునారదఆహ || సంపూజైకాదశీయత్రప్రభాతేనరేవసా | సర్వైకోవోత్తరాకార్యాపరతోద్వాదశీయదీతి || గురురపి || సంపూజైకాదశీయత్రప్రభాతేనరేవసా | తతోపోష్యాద్వివీతీయాతుపరతోద్వాదశీయదీతి | ఉభయాధిశ్యరహితాయాంతుశుద్ధాయాంకోపిసంక్షేమాః ||

ఇతి వైష్ణవ దీక్షాయుక్తానా మేకాదశీ నిర్ణీతా.

☞❖(*) { అథ శాస్త్రస్తాతకవ్యవస్థితానామాగమో } (*)☞
☞❖ { క్తదీక్షారహితానా మేకాదశీనిః } (*)☞

అరుణోదయవేదస్యవైష్ణవవిషయత్వేవ్యవస్థితేసత్కర్మదయవేదస్తాగ్రవిషయత్వేనఽరివివ్యతే || అతఏవస్వర్యతే || అతివేధా మహావేధాయేవేధా నీధిషస్సృతాః | సర్వేష్యవేధావిజ్ఞేయావేదసూర్యోదయేతదా || ఇతివేధాదీనాంస్వరూపముక్తంబ్రహ్మజైనరై || చతస్రోఘటికాప్రాతరరుణోదయసంజ్ఞికాః || చతుష్టయవిభాగోత్తరవేధాదీనాంకిలాదితః | అరుణోదయవేదస్సాస్మృతాన్ధకంతుఘటికాత్రయమ్ || అతివేధోపిఘటికాప్రభాసందశన్నాదవే | మహావేధోపితత్రైవద్యశ్యతేకోనద్యశ్యతే || తురీయస్తత్రవిహితోయోగసూర్యోదయేబుధైరితి || అరుణోదయకాలేఘటికార్థేచశమీసద్భావోవేధః | ఘటికావ్యాప్తి

రతివేధః ॥ ఉదయాశ్చంద్రవంశ్యత్సామరుణోదయకాలవ్యాప్తిర్మహావే
 ధః । సూర్యోదయకాలేదశమీసద్భావాయోగః ఉదయవేధశ్చతియావ
 త్ ॥ వేధాతివేధమసావేధాశ్చత్వారఉపవాసస్యదూషకాః । తిత్రీ ॥ దశ
 మీశేషసంయుక్తాయస్యాదరుణోదయః । నైవోపాష్యంనైష్టవేనతద్ధి
 నైకాదశీవ్రతమితి వచనేనారుణోదయవేధస్యనైష్టవవిషయత్వేని
 శ్చిత్రేనతిపారిశేష్యాత్సర్వేష్యవేధావిశ్లేయా ఇతి వచనాచ్చ సూర్యోద
 యవేధః స్వార్తవిషయభినిశ్చీయతే । ఏవంచసూర్యోదయవేధమపే
 త్యుపాధిద్యతే ॥ శుద్ధావిధాచేతి ॥ శుద్ధైకాదశీ ॥ వృద్ధిసామ్యహ్రో
 నైస్త్రిధా । శుద్ధాధికాశుద్ధసమాశుద్ధహినేతి ॥ ఏవంవిధాపితివిధా ।
 విధాధికావిధగమావిధహినేతి । తత్రీశుద్ధాపౌకాశేషత్రిమవిధాప్రకా
 రేషుత్రిమచ ॥ ఏకైకావీకాదశీవృద్ధిసామ్యానతాంగుణైర్భూయస్త్రీవిధా ।
 శుద్ధాధికాద్వాదశ్యధికాశుద్ధాధికాద్వాదశీహినాశుద్ధసమాద్వాదశ్యధి
 కాశుద్ధసమాద్వాదశీసమాశుద్ధసమాద్వాదశీహినాశుద్ధహినాద్వాదశీ
 సమాశుద్ధహినాద్వాదశీహినావిధాధికాద్వాదశ్యధికావిధాధికాద్వా
 దశీసమావిధాధికాద్వాదశీహినావిధగమాద్వాదశ్యధికావిధగమాద్వా
 దశీసమావిధగమాద్వాదశీహినావిధహినాద్వాదశ్యధికావిధహినా
 ద్వాదశీసమావిధహినాద్వాదశీహినేతి ॥ ఏవమస్తాదశధాభిన్నైకాదశీ-
 తమక్తంబ్రహ్మసిద్ధాంతై ॥ శుద్ధారమ్యక్షవిదపిచతతోద్వేధమేకాదశీ
 యంత్రత్యేకంచత్రిదాసాపునరపిసమతాన్యూనతాధిక్యయోగాత్ । ప
 తాగిప్రత్యేకభిన్నాగిపునరపిషడమీద్వాదశీన్యూనతాద్యైఃసంబంధాదే
 నమష్టాదశఖలుమిళితాఃకల్పనాసంభవంతీతి ॥ అష్టాదశభేదప్రతిపాదనపూ
 ర్వకంయథాక్రమముపవాసనిశ్చయమాహ కాలాదర్శకారః ॥ శుద్ధా-వి
 ధాత్రివిధావృద్ధిసామ్యహ్రోనైగిపునస్త్రీవిధా-తత్రైకాద్వాదశీసంస్థాప్త
 ధిసామ్యానతాంగుణైః ॥ అద్యోపాష్యాపరోధేద్వేషౌర్వాపర్యాద్యన్యథా

స్థితే గృహీయత్యోరు త్త గానుషట్సుపూరై వసన్మృతా || త్రిస్పష్టంత్యా
 సువిధై వతత్తుర్వేతువ్యనస్థితే | అవిధై వతుశేషానుత్పతీయాతువ్య
 వస్థితఇతి || అప్యోపోష్యాపరేతి ద్వాదశ్యధికా శుద్ధాధికై కాదశీపరైవో
 పోష్యా తదాహ నారదః || సంపూజ్ఞే కాదశీయత్ర ప్రభా తేభనరేవసా |
 తత్రోపోష్యాద్వితీయాతుపుత్రపౌత్రవివర్ధి నీతి || గారుడపురాణే || సం
 పూజ్ఞే కాదశీయత్ర ప్రభా తేభనరేవసా | తత్రోపోష్యాపరావృత్యాపర
 తోద్వాదశీయది || స్వత్యంతరే || సంపూజ్ఞే కాదశీయత్ర ప్రభా తేభన
 రేవసా | వైష్ణవీచే త్రయోదశ్యాంఘటికై కాపిదృశ్యతే || గృహస్థోపి
 రాంకుర్యాత్పుర్వాంసోపవసేత్సదా | పూర్ణాప్యే కాదశీ త్యాజ్యవర్ధ
 తేచ్ఛితయంయదీతి | వైష్ణవీద్వాదశీవారాహేపి ఏకాదశీవిష్ణునాచేత్
 ద్వాదశీపరతఃస్థితా | ఉపోష్యాద్వాదశీతత్రయదిచ్ఛేత్పరవంపదం || విధై
 ద్వాపికాదశ్యా ద్వాదశ్యా ఏకాదశీసావ్యయక్తా శుద్ధాధికా ద్వాదశీ
 హీనాయుక్తతిద్వాపికాదశ్యాపారావర్యాత్పుర్వాగృహస్థానాంపరా
 యతీరామితి వ్యవస్థితే | తదాహ గౌరదః || సంపూజ్ఞే కాదశీయత్ర
 ప్రభా తేభనరేవసా | ఉత్తరాంతుయతిఃకుర్యాత్పుర్వాముపవసేద్గృ
 హీతి || స్నాందేపి || పృథమేహానిసంపూజ్ఞే వ్యాప్త్యాచారాత్రసం
 యుతా || ద్వాదశ్యాంచతథాకించిద్దృశ్యతే భునరేవచేతి || పూర్వాకా
 ర్యాగృహస్థై స్తుయతిభిశ్చోత్తరావిభోఇతి || స్వత్యంతరే || భునఃప్ర
 భాతసమయేఘటికై కాయదాభవేత్ | తత్రోపవాసోవిహితశ్చతుర్థా
 శ్రమవాసినాం || విధవాశ్చ తత్రైవపరతోద్వాదశీనచేదితి | గారుడపు
 రాణేపి || భునఃప్రభాతసమయేఘటికై కాయదాభవేత్ | అత్యోపవా
 సోవిహితోవనస్థస్యయితే స్తథా || విధవాయాశ్చాపితత్రైవపరతోద్వా
 దశీనచేత్ | ప్రత్యుక్తమశతస్యోక్తంత్రయోదశ్యాంతుపారగమితి || మా
 ఘ్నందేయః || సంపూజ్ఞే కాదశీయత్ర ప్రభా తేభనరేవసా | పూర్వా

ముపవసేత్కామీనిషామస్తుత్తరాంసదేతి || కామిదంగృహస్థోప
 లక్షణం | నిషామ-మపదంయత్యుపలక్షణం || కేచిత్తు గృహస్థస్యాపి ని
 షామ-మత్వేడత్తరాతిథిరుపోష్యేత్యాహుః || తథావిష్ణురహస్యే || ని
 షామ-మస్తుగృహీకుర్యాదుత్తరైకాదశీంసదా | సకామస్తుసదాపూర్వా
 మితి బోధాయనోమునిరితి || యత్తుస్త్వత్సంతరవచనం || సఽపూర్వై
 కాదశీయత్రప్రభాతేపునరేవసా | లుప్యతేద్వాదశీతస్త్విన్నపవాసః కథం
 భవేత్ || ఉపోష్యద్వే తిథీతత్ర విష్ణువీణనతత్పరై రితి | తత్ గృహీ
 యత్యోన్యవస్థితం యత్ పూర్వాపర్యంత దభిప్రాయేణ అతపివోక్తం
 కాలనిర్ణయే || ఏకాదశీ మాత్రవృద్ధో గృహీ యత్యోన్యవస్థితమ్ ||
 ఉపోష్యాగృహీభిఃపూర్వాయతిభిస్తుత్తరాతిథిరితి | ఉత్తరానుషట్సు
 పూర్వే వద్వాదశ్యాధిక్యయుక్తాశుద్ధసమాద్వాదశీ సామ్యయుక్తాశుద్ధ
 సమాద్వాదశీహనియుక్తాశుద్ధసమాద్వాదశ్యాధిక్యయుక్తాశుద్ధసమా
 ద్వాదశీసామ్యయుక్తా శుద్ధహివాద్వాదశీ హనియుక్తా శుద్ధహీనేతి ష
 త్స్వేకాదశీమపూర్వే వోపోష్యా || తదాహసాగ్రందః || శుద్ధాయ
 దాసమాహీనాసమాక్షిణాధికోత్తరా | ఏకాదశీ ముపవసేన్నశు
 ద్ధాంవైష్ణవీంసదేతి || యత్తుస్త్వత్సంతరేభిహితం | శుద్ధాప్యేకాదశీ
 త్యాజ్యాపరతోద్వాదశీయదీతి || యదపివచనానంతరం ద్వాదశీతు త్ర
 యోదశ్యాంకలామాత్రా పిద్యత్యతే | ద్వాదశద్వాదశీంహంతి పూర్వ
 స్యాంపారిణంకృతమితి || యదపిసగ్రందపురాణవచనం || ఏకాదశీభవే
 త్పూర్ణాపరతోద్వాదశీయదీతి | తదాప్యేకాదశీంశ్చక్వాద్వాదశీంసము
 పోషయేదితి || యదపికాళికాపురాణవచనం | ఏకాదశీయదాపూర్వా
 పరతోద్వాదశీభవేత్ || ఉపోష్యాద్వాదశీతత్రేతిభివృద్ధిః పౌర్ణమ్యతదతి |
 యదపిస్త్వత్సంతరవచనం || ఏకాదశీతుసంపూర్ణాద్వాదశీవృద్ధిగామి
 నీ | వంజులీనామసంప్రక్కాకోటియజ్ఞఫలప్రదా || వంజులీ-ద్వాదశీంత్య

క్వావ్యయఃకుర్యాత్పుర్వవాసరే॥ సప్తజన్మాజీతంపుణ్యంతత్క్షణాదే
 వనశ్యతి॥ ఏవమాదీవిద్వాదశీమాత్రవృద్ధౌ పరదిన్వహాసవిధాయాని
 వచనానివైష్ణవవిషయాణీక్సార్తానామపి విధైకాదశీవిషయాణీతదా
 చస్తర్యతే॥ ఆదిత్యోదయమారభ్యభవేదేకాదశీతిథిః॥ పరేహ్నిద్వాద
 శీపూర్ణా త్రయోదశ్యాంచ వధికతే॥ ఉపోష్యాద్వాదశీతత్రైవైష్ణవై
 ర్గోక్షకాంక్షీభిరితి॥ వ్యాసః॥ ఏకాదశీయదాలుప్తాపరతోద్వాదశీభ
 వేత్॥ ఉపోష్యాద్వాదశీతత్రయదిచ్ఛేత్పరమాంగతి మితి॥ ఆచారశ
 మిమిశ్రితత్వాత్పరతోవృద్ధ్యభావాచ్చక్షయంగతీతియావత్॥ ఉక్తంచ
 కాలింగయే॥ ద్వాదశీమాత్రవృద్ధౌతుశుద్ధావిధావ్యవస్థితే॥ శుద్ధా
 పూర్వోత్తరావృద్ధౌక్సార్తనిర్ణయఈచ్ఛశశతి॥ విధాధికాద్వాదశ్యధి
 కా॥ విధాధికాద్వాదశీసమా॥ విధ్వసమాద్వాదశ్యధికా॥ ఇతిపక్షాత్ర
 యేపిపరదినఏవోపవాసః॥ తథాచభవిష్యత్పురాణే॥ ఏకాదశీందిశా
 యుక్తాంవర్థమానేవివజ్జయేత్॥ త్వియమాగ్నీతేనోమేమర్వీతదశమి
 యుతా మితి॥ స్మృత్యంతరేపి॥ ఏకాదశీయదాలుప్తాపరతోద్వాద
 శీభవేత్॥ ఉపోష్యాద్వాదశీతత్రయదిచ్ఛేత్పరమాంగతిం॥ కలాధేః
 నాపివిధాస్యాదృశమ్యేకాదశీయదా॥ తదాప్యేకాదశీంత్యక్త్వాద్వాద
 శీంసముపాషయేత్॥ పక్షత్రయేపి పూర్వత్రోపవాసం నిషేధతి॥
 నారదః॥ నోపోష్యాదశమివిధ్వాసవైవైకాదశీతిథిః॥ తాముపోష్యన
 రోజహ్యేత్పూర్వంవహాసతోద్భవమితి॥ తథా॥ దశమీశేషసంయుక్తా
 గాంధార్యాశముపాషితా॥ తస్యాగిభుత్రీశంసప్తంతస్తాత్తాంపరివజ్జ
 యేదితి॥ ఏవమన్యాశ్యపిఽథానిషేధ పర్యావ్రేవవిషయే యోజనీ
 యానివిధాధికా ద్వాదశీహినేతి పక్షేపూర్వవత్గృహీయత్యోవ్య
 వస్థాద్రష్టవ్యా॥ తదాహప్రచేతాః॥ ఏకాదశీవివృద్ధాచేత్ శుక్లైకృష్ణైవి
 శేషతః॥ ఉత్తరాంశుయతిఃకుర్యాత్పుర్వాముపవసేద్ధృహీతి॥ సచైత

ద్భుద్ధాధిక్యచరితార్థమితిత్వంకనీయం, బాధకాభావేనవిద్ధాధిక్యేఽతద్వ
 చనప్రవృత్తైర్నిరాసరియతుమశక్యత్వాత్ విద్ధసమాద్వాదశీసమావిద్ధస
 మాద్వాదశీహీనాద్వాదశ్యధికావిద్ధాహీనా ద్వాదశీసమావిద్ధహీనా
 ద్వాదశీహీనేతిఽంబసుపక్షేషువిద్ధే కాదశ్యేవోపాస్యాత్తథాచస్త్య
 త్యంతరే ॥ ఏకాదశీసలభ్యేతసకలాద్వాదశీభవేత్ । ఉపాస్యాదశమివి
 ద్ధా ఋషిరుద్దాలకోబ్రవీదీతి ॥ ఋశ్యశృంగః ॥ సర్వత్రైకాదశీకార్యా
 దశమిమిశ్రితానైః । పాత్రభవతు వామావా తస్యాన్నిత్యమపావ
 నమితి ॥ తథా ॥ త్రయోదశ్యాన్నలభ్యేత ద్వాదశీయదికంచన । ఉపా
 మ్యైకాదశీతత్రదశమిమిశ్రితా త్వపీతి ॥ ఏకాదశీభవేత్కాచిత్
 దశమ్యాదూషితాతిధిః ॥ వృద్ధిపక్షేభవేద్దోషః క్షయపక్షేతుప్రత్యక్షేతి ॥
 విద్ధే కాదశ్యాక్షయే సతిపూర్వేవోపాస్యేత్యర్థః ॥ అత్ర పక్షపం
 చకేవరదితోపవాసే సతి త్రయోదశ్యాం పారణంసప్రసజ్యేత త
 చ్చుచిషిద్ధం ॥ తచ్చభవిష్యత్పురాణే ॥ పారణంతుత్రయోదశ్యాంయఃక
 రోనిన్యపోత్తమ । ద్వాదశద్వాదశీహేతి నాత్రకార్యావిచారణేతి ॥ ఋ
 శ్యశృంగః ॥ పారితోయనలభ్యేత ద్వాదశీయదికుత్రచిత్ । తదాసందశమి
 విద్ధా వ్యుపామ్యైకాదశీతిధిరితి ॥ విష్ణురహస్యేఽపి ॥ ద్వా
 దశీతిధిరల్పాపియదిసన్యాత్పరేహని । దశమిమిశ్రితాకార్యానదోషోస్తీతి
 వేధనశ్చతి ॥ వచనమితిశేషః ॥ విద్ధసమాద్వాదశీసమావిద్ధసమాద్వాదశీ
 హీనేతిపక్షద్వయేపిపా ర్వాపర్యేగృహీయత్యోవ్యవస్థాకాలాచశక
 కారేఃప్రతిపాదితాతత్త్వం దేవతవ్యవస్థితశ్చతి ॥ అత్రప్రమాణరచింత్యం ॥
 సర్వమేతత్సంగృహ్యదశయతికాలనిణయకారః ॥ శుద్ధావిద్ధయోరుభ
 యోరప్యేషనిర్ణయస్సంగ్రహః ॥ ఏకాదశీద్వాదశ్యోరుభయోరపివృద్ధా
 పరేష్యుకుపవాసద్వయో రప్యవృద్ధాపూర్వేష్యుఏకాదశీ మూత్రవృద్ధా
 గృహీయత్యోవ్యవస్థాపూర్వేష్యుః గృహాథ్యః పరేష్యుగృహీతి ॥

ద్వాదశీమాత్రవృద్ధాశుద్ధాయాంసర్వేషాంశ్రాద్వేద్యుః విధాయాంపరే
 ద్యుః । ఇతిదినత్రయవిషయాణికానిచిద్వచనాన్యపలభ్యంతే ॥ తదాహ
 నారదః ॥ యదైవాత్తుసంసిద్ధ్యేచేకాదశ్యాందినత్రయం । తత్రక్రతుశ
 తంశ్రుణ్యంద్వాదశీపారణంభవేదితి ॥ కూర్మపురాణాద్విస్పృగేకాదశీయ
 త్రతత్రసన్నిహితోహరిః । తామేవోపవసేతామంసకామోవిష్ణుత
 త్పరఇలి ॥ తత్ప్రాయంతయోదశమీద్వాదశ్యోర్నద్యేఏకాదశీత్యేతాదృ
 శచినత్రయంయదాప్రాప్నోతితదాపరతోద్వాదశీవృద్ధిరవృద్ధిశ్చేత్యభ
 యంసంభవతితత్రయవృద్ధితథాయథోక్తంసిత్రయముపోష్యంత
 దుక్తంపురాణాంతరే ॥ దినత్రయములేచేవి నోపోష్యాదశమీయతా
 సేవోపోష్యాదాశ్రుత్యాపరతశ్చేన్ద్రయోదశీతి ॥ ద్వాదశీవృద్ధాఏకా
 దశీయదాల్పైత్యనేవ్యాపవచనేరపరేద్యురవవాసకథావ్యతియ
 దాతావ్యంతయోరేకాదశీత్రయోదశ్యోర్నద్యేద్వాదశీత్యేతాదృశంసన
 త్రయంతదాగృహస్థానాపూర్వదిరమపవాసంపరదినేషేధాత్ ॥ థా
 చకూర్మపురాణేఏకాదశీద్వాదశీవరాత్రిశేషేత్రయోదశీ ఉపవాసంస
 కర్పితపుత్రపౌత్రసమన్విత ఇతి ॥ షడ్మపురాణేపి ॥ ఏకాదశీద్వాదశీచ
 రాత్రిశేషేత్రయోదశీ । రాత్రిస్పృక్తదహారాత్రంనోవాప్యంతము
 తాథాభిరితి ॥ పుత్రపౌత్రసమన్వితసుతాథాభిరితివిశేషణాద్యతినాపు
 త్రవిషయేపరదినఏవోపవాసః । ఏతదేవాధిపేత్యనారదః ॥ ఏకాదశీ
 ద్వాదశీచరాత్రిశేషేత్రయోదశీ । త్రిస్పృశీకామసంప్రకాబ్ధిహ
 త్యాంవ్యపోహతితి ॥ కూర్మేపి ॥ ద్విస్పృగేకాదశీయత్రతత్రసన్నిహితో
 హరిః । పుణ్యంక్రతుశతస్యోక్తంత్రయోదశ్యాంతుపారణమితి ॥ వైష్ణ
 వారామపిపరదినఏవోపవాసః । సైవోపోష్యావైష్ణవేనేతిపూర్వదినో
 పవాసస్యచిద్ధత్వాల్యత్ స్వర్యతే ॥ అదిత్యేహనిసంక్రాంతాద్యతి
 పాతేదినత్రయే । పారణంచోపవాసంచనకుర్యాత్పుత్రవాన్గ్రహేతి ॥

యదపిషత్సుచవనం । దీనక్షయేతుసంక్రాంత్యాంగ్రహణేదండ్రసూ
ర్యయోః । ఉపవాసానవర్షితపుత్రపౌత్రసమన్వితః ॥ ద్వావిధ్యంతా
వేకవారేతుస్త్రిన్నస్యాద్వివక్షయ ఇతి ॥ అగ్రదినక్షయోపవాసనిషేధా
దివక్షయానిమిత్తకః - నైకాదశీనిమిత్తకః ॥ తదుక్తుకాలాదశ్చే ॥
సంక్రాంత్యాదినిషేధాశ్చసంక్రాంత్యానిమిత్తకం । ఉపవాసనిషే
ధంతినతత్రైకాదశీవ్రతమితి ॥ కాత్యాయనః ॥ తత్ప్రయుక్తాపవాస
స్యనిషేధస్తదుదాహృతః । ఏయుక్త్యంతరయుక్తస్యనవిధిననిషేధ
నమితి ॥ జైమినిరపి ॥ తన్నిమిత్తాపవాసస్యనిషేధాయ ముదాహృతః ।
వాసుమన్కృతోగ్రాహ్యాయ దానిత్యుపాషణమితి ॥ అయవర్గః ॥ ఏ
కాదశ్యుపవాసస్యత్యత్యతేసంత్రాంత్యాద్యుపవాసస్యకావ్యత్యతే
కామ్యోపవాసస్యనిషేధేన నితోపవాసనిషేధోనసిద్ధతీతి, కామ్యోప
వాసశ్చనిషేధోక్తః । ఏకస్త్రిన్వాసరేద్వ్యపిత్తితిధీరాం త్రితయంయ
దా ॥ తదాదివక్షయఃప్రోక్తఃత్రసాహస్రకంఘం । అమావాస్యాద్వా
దశీచసంక్రాంతిశ్చవిశేషతా ॥ ఏకాదశస్తాద్విధయోభానువారస్తత్రై
వచ । అత్రిక్వానజపాఞ్జామః దేవతానాంబహుజనం ॥ ఉపవాసస్త
ధాదానిమేకైకంపావనంస్తృతం ఇతి ॥ పితామహస్తు, ఏకాదశ్యాముప
వాసనిషేధఇతి । ఏకాదశ్యాందివక్షిణఉపవాసంకరోతియః ॥ తత్రీపు
త్రావినశ్యంతిమఘాయాంపిండదోలుగేతి । ఈవృకేవిషయేవ్యవస్థాదశ్చ
తాకాలినీకయే । ఉపవాసనిషేధైదుభక్త్యంకించిత్ప్రకల్పయేత్ ॥ న
దూష్యత్యుపవాసోత్రఉపవాసఫలంభవేత్ । నక్షత్రహవిష్యాన్నషణో
దనంవాఫలంతిలంక్షీరమదాంబువాజ్యం ॥ యత్పంచగవ్యయదినాపివా
యోఃపౌత్రస్తతుశ్రోతరముత్తరంచేతి ॥ స్మృత్యంతరే ॥ అష్టైతాన్యవ్రత
ఘ్నాసితిపామూలఘృతంపయః । హవిర్యాస్త్రాణకామాయగురోర్వచ
పమానినమితి ॥ ఏవంకృత్తైకాదశ్యాంగ్రహస్థస్థాపవాసేనిషేధకల్పం

పరికల్పనీయం । తతోపవాసంనిషేధతి ॥ కాత్యాయనః ॥ ఏకాదశీమా
 కృష్ణాసురవిసంక్రమణేతథా । చంద్రసూర్యోపరాగేచనకుర్యాత్పు
 త్రివాన్సహితి ॥ గౌతమః ॥ ఆదిత్యేహనిసంక్రాంత్యామసిభైకాదశీమా
 చ । వ్యతిపాతేకృతేశ్వాద్ధపుత్రీనోపవసేద్ధహితి ॥ పార్శ్వపి ॥ సం
 క్రాంత్యాముపవాసేనపారణేనయుధిష్ఠిర । ఏకాదశ్యాంచకృష్ణాయాం
 జ్యేష్ఠపుత్రోవిసశ్యతి ॥ నారదోపి ॥ ఇందుక్షయేచసంక్రాంతౌ ఏకాదశ్యహి
 తేరవే ॥ ఉపవాసంనకుర్వీతయదీచ్ఛేత్సంతతింధ్రువామితి ॥ యత్తుకూర్త
 పురాణవచనం ॥ ఏకాదశ్యాంభుంజీతపక్షయోరుభయోదపీతి ॥ యదపివి
 ఘ్నధర్మోస్తరవచనం ॥ సబ్రహ్మహాసగోఘ్నశ్చస్త్రేయాచగురుతల్పగః ॥ ఏకా
 దశ్యాంతుయోభుజ్జ్ఞైఃపక్షయోరుభయోదపీతి ॥ యత్తుకూర్తవచనం ॥ య
 ధోత్తరేదక్షిణేవాతయనేనైవకీర్తితే । త్వంపుణ్యమవాప్నోతిపక్ష
 యోరుభయోరపి-సాయంప్రాతర్యథాసంధ్యేసాయంప్రాతర్యథాహతి ।
 తథాసితేసితేపుణ్యేద్వాదశ్యానర్తతఃసమేగతి ॥ యానిచాన్యాన్యేతాద్భ
 శానిశుక్లకృష్ణేకాదశ్యపవాసప్రతిపాదకానితాని సర్వాణివాసప్రస్థ
 యతివిధవావిషయాణి ॥ తదుక్తంకాలాదశైః ॥ వానప్రస్థవిధవానివిష
 యం ॥ ఉపాప్యైకాదశీకృష్ణాశుక్లావదితివాదినః । విధవాపివనస్థాదివిష
 యతేవసార్థకాగతి ॥ కార్తేపి । ఏకాదశ్యాంభుంజీతపక్షయోరుభయో
 రపి । వనస్థయతిధర్మ్యయం శుక్లామేవ సదాగృహీతి ॥ సాంధేపి ॥
 ఏకాదశ్యాంభుంజీతపక్షయోరుభయోరపి । వానప్రస్థోయతిశ్చైవ
 శుక్లామేవ సదాగృహీతి ॥ నైమిత్తికకామ్యోపవాసాకృష్ణాయామపికర్త
 వ్యాతత్రనైమిత్తికఃస్వత్వంతరేవర్యతే శయనీబోధనీవధ్యేయాకృష్ణే
 కాదశీభవేత్-నైవోపాస్యాగృహస్థేనాన్యాకృష్ణాకదాచనేతి ॥ కామ్యో
 పవాసస్తుచత్స్వపురాణేదశితః ॥ ఏకాదశ్యాంతుకృష్ణాయాముపాస్య
 విధివన్నరః । పుత్రానాయుస్సమృద్ధించసాయుజ్యంచసమృద్ధీతి

షీత్యౌఘాంగతిమన్విచ్ఛకభక్త్యాచసమపొషయేతి సనతుక మారోపి ।
 భానువారేణసంయుక్తాకృష్ణాసంత్రాంతిసంయుతా । ఏకాదశీనదోపా
 ష్యాసర్వసంకతాఝీతినితియదాద్వాదశ్యాంశ్రవణనక్షత్రంభవేత్తదా
 శుక్లా కాదశీమపిపరిత్యజ్యద్వాదశ్యామేవోపపనేత్ ॥ తథాచనారదః॥
 శుక్లావాయదివాకృష్ణాద్వాదశీశ్రవణాన్వితా । తయోరేవోపవాసశ్చ
 శ్రయోదశ్యాంతుపారణం ॥ ఏకాదశ్యాంతువిధాయాంద్వాదశ్యాంశ్ర
 వణంయది । ఉపాష్యద్వాదశీంపుణ్యాంసర్వంప్రాప్నోత్యసంశయమితి॥
 శుక్లస్తుపవాసద్వయంకుర్యాత్ । ఏకాదశీమపాప్త్యేవద్వాదశీంసము
 పొషయేత్ ॥ తత్రద్విధోపవాసస్యాత్ ఉభయోర్దేవతాహరితి । అత్ర
 దైవతైశ్యాత్ పూర్వోపవాసస్యపారణంనాస్తీత్యుక్తంభవతి॥ విధాయా
 మపిద్వాదశ్యాఫలాధిక్యముక్తం ॥ స్మృత్యతరే ॥ ద్వాదశ్యేకాదశీ
 యుక్తాతత్రచక్రవణంయది । సావిష్ణు శృంఖలాజ్ఞేయా సాయుజ్యఫల
 దాయినీతి ॥

➡❖ అథ శ్రవణ ద్వాదశీ నిర్ణయతే ❖➡

శాతమః ॥ ద్వాదశీంశ్రవణక్షణంచస్మృతేదేకాదశీయది । సవీచవై
 స్తనోయోగోవిష్ణుశృంఖలసంజ్ఞకమితి॥ ఇయంచశ్రవణద్వాదశీనిత్యా
 ద్వాదశీం శ్రవణాపేతాయోనోపొష్యతిదుర్వతిః ॥ పంచసంచత్సర
 కృతంపుణ్యంతస్యవినశ్యతిత్వకరణేపత్వవాయస్తరణాత్ । యత్తువచ
 నం ॥ నభస్యశుక్లాద్వాదశ్యాంనక్షత్రంశ్రవణంయది । శ్రవణద్వాదశీనా
 మసాప్రోక్తమునిపుంగవైరితి ॥ తద్వామనజయంత్యభిప్రాప్యం । మా
 సిభాద్రపదేశుక్లాద్వాదశీశ్రవణాన్వితా ॥ ఉపాష్యానామనప్రీత్యేకాత
 స్తత్రతతోహరితిస్తరణాత్ । శుక్లావాయదివాకృష్ణాద్వాదశీశ్రవణా
 న్వితేరివచనాద్యదా కదాచిదపిశ్రవణద్వాదశీ సంభవేత్తత్రోపవాసః
 కార్యఏవ ॥ ఏతద్భక్తశ్రవణద్వాదశీవ్రతంతిథిప్రధానం ॥ యాఃకాశ్చిత్తి

ధర్మశాస్త్రాః పోక్తాః క్షత్రయోగతః । తాన్వేవతద్వీరంశుర్యాభ్యు
 వణద్వాదశీంవిసేతిస్మృతేః ॥ సక్షగ్రాహిధాన్యేపి ఇతరనక్షత్రోప
 న్నమస్తమయవ్యాపితక్షత్రం గ్రాహ్యం । యస్మిన్నస్తంగతస్సుర్యో
 సశీధద్యుతిమిమచా । తదైవోపవగేద్యక్షేనక్షత్రంశ్రివణంవిసేతి శ్ర
 వాసద్యుదాసాత్ । ఉదయేత్రిముహూర్తస్తన్నక్షత్రంప్రతదానయో
 రితివననాదుదయాదిత్రిముహూర్తవ్యాపిత్రవణనక్షత్రం గ్రాహ్యం । కిం
 చిద్దావశీస్పృష్టం గ్రాహ్యం । త్రిముహూర్తవ్యాప్త్యభావే పూర్వే
 ద్యురేవోపవాసః । ద్వాదశీయుక్తస్యశ్రివణస్యదినద్వయేత్రిముహూ
 ర్తవ్యాపితేషుర్వాది నెడపవాసః । తత్రనక్షత్రేష్యపూర్ణ తావత్ శ్రవణద్వా
 దశ్యుపవాసేత్రయోదశ్యమేవపారంకార్యం ॥ ప్రయోదశ్యంతుపా
 రణమిత్యుక్తత్వాత్ । ఏకాదశ్యుపవాసేతుయదాత్రయోదశ్యంద్వాద
 శ్యః కలాద్యయం కలాత్రయంవాసంభవతితదాద్వాదశీకాలవివపార
 ణంకుర్యత్ ॥ తదుక్తంనారదీయే ॥ ఏకాదశ్యంకలాహ్యేకాద్వాద
 శ్యస్తుకలాద్యయం । ద్వాదశీద్వాదశీహంప్రయోదశ్యంతుపా
 రణమితి ॥ స్మృత్యంతరేపి ॥ కలాద్యయంత్రయంవాపి ద్వాదశీసత్వతిక్ర
 మేత్ । పారణెమరణేత్రాంతిధిస్తాతాంలికీస్మృతేః । ద్వాదశీకా
 లేయదాపారణంతవాతత్ప్రగేవసర్వాః క్రియాః కర్తవ్యాః ॥

అథ ద్వాదశ్యంమార్గాహ్నికకాలః- శి

తదుక్తంనారదీయే ॥ అల్పాయామపివిపేంద్రద్వాదశ్యమరుణాద
 మే । స్నానావశానక్రియాః కార్యాదానశూరామాదిసంయుతా ఇతి ॥
 గరుడపురాణేపి ॥ ఋతాత్వేభ్యద్వాదశీస్యాదపకయేభ్యుజ్జేర్పవేత్ ।
 ప్రాతమాహ్నికస్యాపిత్రేప్యాదపకయేభ్యమితిప్రాం దేపి ॥ య
 దాభవేదతిహల్పద్వాదశీ పారణావినై । ఉపకాలేద్వయం కుర్యాత్
 ప్రాతర్ద్వాహ్నికనిదతపితి ॥

॥౨౭॥ ఆహితాగ్నివిషయః ॥౨౭॥

ఉచితమహామినోగ్నిమూత్రిణోగ్నివూత్రి వూమానంతరం
పారణంకార్యం । విప్రతివేషధ్రుతిలక్షణం బలీయతి స్మరణాత్ ॥
నచవాచ్యం ॥ ఆహితాగ్నిరణద్వాంశ్యబ్రహ్మచారితేత్రీయః । అశ్నం
తపసిభ్యంతినైషాంసిద్ధిరసత్తామితి ఆపస్తంబస్మరణాత్ ఆహితా
గ్నైరుపహసపహాస్తీతి-బ్రహ్మచార్యాహితాగ్నిశ్చత్యజేన్నైకాదశీవ్ర
తమితిస్త్రోతేరాశస్తంబవచనస్యఏకాదశీవ్యతి క్తవిషయత్వావగమాత్
కాలయోగ్యోజనమితవచనప్రాప్తిం యతాకలప్యయభోజనంతత్రని
యమాభావపరితిపాదపరత్వాచ్చద్వాదశీకాలేపారణసంభవే అభ్యి
పారణంకర్యాత్ । తదాపఃకాత్యాయనః ॥

॥౨౮॥ అభ్యిపారణం ॥౨౮॥

సంధ్యాధికంభవేత్సంపారణంతునిమిత్తతః । అభ్యిస్తుపారయత్వా
ధనేత్యకాంతేభుజిభజేదీతి ॥ దేవలోపి ॥ సుకటేవిషమేప్రాప్తే ద్వా
దశ్యంపారయేత్సంధం । అభ్యిస్తుపారణంకుర్యాత్సుభుక్త్యుదాహ
ర్యదీతి ॥

॥౨౯॥ ఏకాదశ్యపవాసేఅధికారిందహయతి ॥౨౯॥

కాత్యాయనః॥ అష్టవషాధికోమర్త్యో హ్యపూర్ణాశీతివత్సరః ।
ఏకాదశ్యాముపవసేత్పక్షయోరుభయోరపీతి ॥ నారదః ॥ అష్టాదాదధి
కోమర్త్యోహ్యపూర్ణాశీతిహయనః । ఘృతైయోనూనవోమోహాదేకా
దశ్యం సఫావక్యదీతి ॥

॥౩౦॥ పతిమత్యాస్తుఉపవాసంసిషేధతి ॥౩౦॥

విష్ణుః ॥ పత్యాజీవతియానారీక్షానోష్యన్త్రమాచరేత్ । ఆయుష్యు
మాతేభర్తృశరకంబైవగచ్ఛతీతి ॥ మనురపి ॥ నాస్తీస్త్రీకాంపుభగ్నజ్ఞాన
వ్రతంనాప్యభోజగం । పత్యురనువతాపత్నీవ్రతాదిష్యధికారిణీభవ

తి తథాహకాత్యాయనః ॥ భాగ్యభర్తుర్నతైవవృతాదీనాచరేదితి
మాకంజేయః॥ నారీభిర్వననుజ్ఞాతాభర్తృపితృసుతేనవా । స్పృలం
తుభవేత్తస్యాయత్కరోతినృతాదికమితి ॥

••••• అథ ఉపవాసాసమర్థవిషయః •••••

ఉపవాసాసమర్థస్తుఏకభక్తాదీని కుర్యాత్ ॥ తథాహకాత్యాయనః॥
ఉపవాసేర్వశక్తావామశీతేయాన్ధవజీవరాం । ఏకభక్తాదికంకార్యమా
హవాధాయనోమునిరితి ॥ మాకంజేయః ॥ ఏకభక్తేననక్తేనబాలవృ
ద్ధాతురఃషిషీత్ । పయోమూలంఫలంవాపినిర్దౌదశిభవేత్ ॥ భవి
ష్యత్పురాణేః॥ ఏకాదశ్యాముపవసేన్నక్తంవాపి సమాచరేత్ ॥ అథ
వావిప్రముఖేభ్యోదానందద్యాత్స్యశక్తిత్యతిఏకభక్తాదావప్యశక్తిః
ప్రతినిధివాకారయేత్ ॥ తథాహవిష్ణురహస్యే॥అసామధ్యేశశరస్యప్ర
తేనసముపస్థితే । కారయేద్ధర్మపక్షింవాపుత్రంవా వినయాన్వితమితి॥
మైరీచసిః ॥భార్యాపత్యుర్వగ్రంకుర్యాత్భార్యాయాశ్చపతివ్రతం॥అ
సామధ్యేపరస్తాభ్యాంవ్రతభంగోనజాయత్యతి॥ సాగంజేపి ॥ పుత్రం
వావివయాపేతంపక్షింవాభ్రాతరంతథా॥ ఏమామభావవీవాన్యం బ్రా
హ్మణంవినియోజయేత్ ॥ భగినీమధవాశిష్యంబ్రాహ్మణం దక్షిణాదిభిరి
తి ॥ కాత్యాయనః॥ పితృమాతృష్వగృభ్రాతృగుర్వర్థేదవిశేషతః । ఉప
వాసంప్రసూర్యాఃపుణ్యంక్రీతుశతంలభేత్ ॥ దక్షిణానాత్రీదాతవ్యాకు
శూరిమావిహితాచసా । నారీచపతిముద్దిశ్యఏకాదశ్యా ముపాషితా॥
పుణ్యంక్రీతుశతంప్రాణున్తునయఃపారదర్శనాః । ఉపవాసఫలంతస్యాః
పరికిప్రాప్నోత్త్యనంశయమితి ॥ స్మృత్యంతరేపి ॥ పితృమాతృపతిభ్రా
తృశ్వగృగుర్వాదిభూషుజాం । అన్యష్టార్థముపాషిత్యాన్వయంచఫల
భాగ్యవేత్ ॥ మాతామహాదీనుద్దిశ్యఏకాదశ్యాముపాషితే । కర్తాతత
గుఃపుణ్యంప్రాప్నోత్త్యత్రనసంశయః ॥ యముద్దిశ్యకృతంసోఽపిసంపూ

ర్లపలమాల్నయ్యాదితి। ప్రితికాకశ్చిన్విశేషస్తస్యై॥ కావ్యేప్రితినిధి
ర్నాస్తినిత్యనైమిత్తికచనః । కావ్యపుష్కరమామూర్ధ్వంకచిహ్నైః
కృతించిదురితి ॥

➤* ఉపవాసాకరణే ప్రాయశ్చిత్తం స్వర్యతే. *➤

అరేఘూర్వాద్యయై రాత్రౌచతుర్దశ్యప్తమిదివా । ఏకాదశ్యాపి
కారాత్రంభుక్త్వాచాంద్రాయణంచరేత్ ॥

➤* సూతకాదాపుపవాసవిధారః *➤

సూతకాదాపుపవాసమాత్రంకార్యం । తదాహులస్తన్యః॥ సూత
కెదనరగిన్నాత్వాప్రొవ్వమనసాహరిం । ఏకాదశ్యాంసంభుంజీతవ్రతమే
తన్నలుస్యలై ॥ మృతకపినభుంజీతప్యేకాదశ్యాంసదానరః । ఏకాద
శ్యాంసంభుంజీతనారీదృష్టరజస్యపీతి ॥

➤* కావ్యేపిదానార్చనరహితముపవాసమాత్రం *➤

కావ్యేపిదానార్చనరహితముపవాసమాత్రంకార్యం॥ తదుక్తంకూ
ర్తపురాణైః॥ కామ్యోపవాసేప్రకాశితేత్వంతరామృతసూతకైః తత్ర
కామ్యోవ్రతంకుర్యాత్ దానాదానవివజ్జితం ॥

➤* అంతేననరసుష్ఠానం *➤

సూతకాంతేనరస్నాన్వితావకాయిత్యాజ్ఞవార్తనం । దానంచత్వావి
ధానేనవ్రతస్యఫలమశ్నుతే ॥ సప్రవృత్తేషిరజసినత్యాజ్యంద్వాదశీవ్ర
తం । పంచమేహనిశుద్ధాస్యాత్ దైవేపిత్యేచకర్తవీతి ॥

➤* శ్రాద్ధదివసే ఆచరణం *➤

ఏకాదశ్యాంసాచత్సరికశ్రాద్ధసంప్రాప్తే । శ్రాద్ధంకృత్వాపితృసేవి
తశేషంసమాఘాయోపోషణంకుర్యాత్॥ తదాహుకాత్యాయనః ॥ ఉప
వాసేయదానిత్యంశ్రాద్ధంనైమిత్తికంభవేత్ । ఉపవాసంతతాకర్యాదా
ఘ్నాయపితృసేవితమితి ॥ నను భుంజితైవకృతే శ్రాద్ధపుత్రీనోపవసే

ద్వహిం । శ్రాద్ధంకృత్వావియోగిభిః భుక్షేఘోరదాచన ॥ దేవాహ
వ్యంసకృష్ణాన్తికవ్యాపితరస్తథేతి । ఇత్యాదివచనవిరోధస్సాన్న్యైవం॥
అఘృణోహపిఘోజనకార్యసిద్ధేః । తస్యభోజనకార్యవిధానాత్ ॥ అ
నుకల్పంకుర్వన్నశక్తస్తుభుంజీత । అనుకల్పంయదాపర్వన్నశక్తగపక్ష
యోర్ద్వయోః ॥

→ అథ ప్రతానుస్తానక్రియః శి

ఏకాదశ్యాంనను జీత శ్రాద్ధంకృత్వావైవచేతిస్త్రుతే । కృష్ణై
కాదశ్యాంకృతాన్తస్యబదవవ్యతిక్రమితృశేషభోజనే న్యోషః ॥ తస్యశు
క్ష్ణైకాదశ్యామేవ నిత్యోపవాసవిధానాత్ । కృష్ణైకాదశ్యాముపవా
సనిషేధేనభక్ష్యవిధానాచ్చ ॥ అయమిహకామ్యప్రతానుస్తానక్రియః
ప్రధమందశమ్యామేకభుక్తంకృత్వాదంతథావననుకర్యాత్ । దశమ్యా
మేకభుగ్భుక్తావిశాదయే దంతథావనమితిస్తరణాత్ ॥ దశమ్యాంరా
త్రావియమయుక్తః । బ్రహ్మకైవరై । ప్రాప్తేహరిదినే సవ్యోవిధాయ
నియమంనిశి ॥ దశమ్యాముపవాసస్య ప్రకుర్యాద్వైష్ణవం వ్రతమ్ ।
నారదీయే ॥ అక్షౌంలవణాసర్వేహవిష్యాన్నసిషేవిః । అపనీకల్పశ
యనాఃప్రియాసంగవివర్జితాఇతి ॥ తతఃప్రాతరుత్థాయైకాదశ్యాంబా
హ్యంతరశుద్ధింవిదధ్యాత్ । తత్ప్రకారస్తుకాలనిర్ణయేఽహితః ॥ శరీర
మంతఃకరణోపఘాతంవాచశ్చవిష్టుభౌగవానశేషం । శమనయత్వస్తు
మషేహశర్తపాపాదనంతెహృదిసన్నివిష్టే ॥ అతశ్శుద్ధింబహిశ్శుద్ధింశు
ద్ధోధర్మమయోచ్యుతః । సకరోతువమైత్స్యింశ్చుచిరేవాస్మిసర్వదా॥
బాహ్యపఘాతవనఘోబోధాచభగవానజః । శమనయత్వనంతాత్తా
విష్టుశ్చేతిసిసంస్థితఇతి॥ అనంతరంవ్రతసంకల్పంకుర్యాత్తత్రమంత్రమా
హవిష్టుః । ఏకాదశ్యానిరాహరస్థినిత్వాహమపరేహః । భోక్త్యామి
మ్రుణీకాక్షరణంమేధవాచ్యత ॥ ఇత్యుచ్చార్యశతోవిద్వాక్పుష్పం

జలిమధార్పయేదితి ॥ అనంతరకృత్యమాహవాత్సాయనః ॥ గృహీతో
దుంబరంపాత్రంవారిపూజాముదమ్ముఖః । అష్టాక్షరేణమంత్రేణాత్రిజక
ప్తైనాభినన్త్రితం । ఉపవాసఫలప్రేపునఃపితౄత్పత్రగతంజలమితి ॥ ఔ
దుంబరంతామిపాత్రం ॥ బగ్నాపురాణే ॥ సంపూజ్యవిధివద్విష్ణుంశ్ర
ద్ధయాసుసమాహితః । గంధైఃపుష్పైస్తదాధూయైర్దీపైరైవేద్యకైఃప
త్రైః ॥ ఏవం సంపూజ్యవిధివద్రాత్రాకృత్యావతు జాగరమ్ । యాలివి
ష్టోఃపరంస్తానంనరోవాస్త్యత్రసంశయఇతి ॥

* ద్వారశ్యాంకర్తవ్యమాహ కాత్యాయనః *
 →

పాఠశాస్త్రావహరిః పూజ్యశ్రీపవానంగమావయేత్ । అజ్ఞానతిమి
రాన్తస్యవ్యతేరానేన కేశవ ॥ ప్రసీదసుముఖా వాధజ్ఞానదృష్టిప్రసోభన ।
వస్త్రంజపిత్యాహరయేచేద్యోపాషాంవరిత । ద్వాదశ్యంపారణికు
ర్యాదవర్జయిత్వాభ్యుపేతకీమితి ॥

అథ నిత్యోపవాసః

బృహస్పతిః ॥ సాయమాద్యంతయోరఖ్యాసాయంపాతశ్చ యద్య
 మే । ఉపవాస ఫలిప్రీతునిర్వహ్యన్ముక్తచతుష్టయమితి ॥ కాత్యాయ
 నః ॥ నిత్యోపవాసీయోమర్త్య సాయంప్రాతఃసమిక్రయాం । వర్జయే
 న్మతిమౌవృషః సంప్రాప్తే హరివాసరే ॥ విశేషనియమాశక్తోహారా
 త్రంనుక్తివర్జితః । శక్తిహంస్తుపునఃకుర్యాన్నియమంసవిశేషణమితి ॥ కా
 లాచర్యేషి ॥ జహ్యన్ముక్తద్వయంనిత్యేకావ్యేభుక్తచతుష్టయమితి ॥

శ్రీ పద్మ సుబ్బయ్య

విష్ణుః ॥ అసకృజ్జలపానంచదివాస్వాపంచమైథునం । తాంబూలచ
ర్వగంఝాంసంపర్జయేద్వక్రితవాసరేశతి ॥ వసిష్ఠః ॥ ఉపవాసేతథాశ్రా
ద్ధైవభూజైర్దంతభావనం । దంతానాంకాన్తసంయోగేహన్విసప్తకులాసిచే
తి ॥ దంతధావనేపామృత్యుత్తముక్తంవిష్ణురహస్యే ॥ శ్రాద్ధోపవాస

దివసేఖాదిత్వాదంతథావనం । గాయత్ర్యాశ్చతంస్పష్టాప్రా
శ్యవిశుద్ధతీతి ॥ హారీరః॥ పతితపాషండచాస్తికసంభాషణమన్యతాశ్చ
లాదికముపవాసేవజ్ఞయేదితి । విష్ణుధమే॥ అసంభాష్యోస్తుసంభా
ష్యతుశ్చస్యతసికాదళం । ద్వాదశ్యామచ్యుతఫలమాగస్త్యంపర్ణమేవవా॥
అమలక్యాఃఫలంవాపిపారణేపాశ్చశుద్ధతీతి॥బృహస్పతిః॥దివాసద్రాం
పరాన్నంచపునరోభజనమైధునే॥క్షౌద్రంకాన్యాయుషంతైలంద్వాదశ్యా
షష్టవజ్ఞయేత్ ॥ కృత్వాచైవోపవాసంతుయోశ్చాతిద్వాదశీదినః । నై
వేద్యంతుళసేమిశంహత్యాకోటివినాశనం । ద్వాదశ్యామాద్యపాదస్తు
కీర్తితోహరివాసరః । మహద్దోషకరంచాన్నంసంప్రాప్తేహరివాసరే ।
నకార్యంపారణంతత్రవిష్ణుప్రీతనతత్పరైః ॥ స్త్యవ్యంతరే ॥ చతుర్ము
హూర్తంద్వాదశ్యామాద్యమేకాదశీతిధౌ । అంతేదితుర్ముహూర్తంయ
త్తతాగ్రాలంహరివాసరమితి ॥

ఇత్యేకాదశీనిర్ణయః॥

➤* అధర్వాదశీనిర్ణయతే. *➤

సాచపూర్వవిధాగృహీతవ్యా ॥ తదుక్తంసాగ్రంధే ॥ ద్వాదశీచవశా
కర్తవ్యాఏకాదశ్యాయుతావిభో । సవాకార్యావవిద్యద్విర్విష్ణుభక్తై
శ్చమానవైరితి ॥ ఉత్తరవిధాంప్రతిషేధతిబృహద్వసిష్ఠః ॥ ద్వితీయా
పంచమిచైవదశమీచత్రయోదశీ । చతుర్దశీచోపవాసేహస్యఃపూర్వో
త్తరేతిఫిషితి ॥ ద్వాదశ్యాంకామ్యోపవాసోమాకణ్డేయేనతర్హితః ।
ద్వాదశ్యాముపవాసేనసిద్ధార్థార్థాభూషనర్వశః ॥ చక్రవర్తితప్తమతులం
గంప్రాప్తామతులాంశ్రియమితి ॥

➤* అథత్రీనోదశీనిర్ణయతే. *➤

సాచశుక్లకృష్ణపక్షభేదేనవ్యవతిర్థతే । తత్రీశుక్లత్రీయోదశీపూర్వ

విధాగ్రాహ్యే || తను క్తంబిచ్చవైవరై | త్రయోదశీపకర్తవ్యాదావద
శీఃహితామునె | భూతవిధానకర్తవ్యాదర్శఃపూర్ణాఃకదాచనేతి || నిగ
మే | పృష్ఠప్రమీలమావాస్యాకృష్ణపక్షేత్రయోదశీ | ఏతాఃపరయుతాః
పూజ్యాఃపరాఃపూర్వయుతాస్తథేతి || అత్రీకృష్ణపక్షఇతివిశేషణాత్పూ
ర్వవిధావచనస్యకుక్షపక్షవిషయత్వంపరిశిష్యతే ||

➤* అధచతుర్దశీనిర్ణయతే *➤

తత్రీకుక్షచతుర్దశీపరవిధాగ్రాహ్యే || అధవ్యాసః || శుక్లాచతుర్దశీ
గ్రాహ్యే పరవిధాసదావృత ఇతి || నారదీయేపి || తృతీయైకాదశీష
ష్ఠీకుక్షపక్షైచతుదశీ | పూర్వవిధానకర్తవ్యాకర్తవ్యాపరసంయుతేతి ||

➤* భాద్రపద శుక్లాచతుర్దశ్యామనస్తవీతం *➤

భవిష్యోత్తరభురాణె || అత్ర దైవేహ్యదయిక్రీడాహ్య ఇతియు
గ్నశాస్త్రాదిభిర్చందయవ్యాపినీ గ్రాహ్యే | తత్ర తిథ్యంతరవత్ త్రిము
హూర్తవ్యాప్తిర్ముఖ్యఃకల్పః | ద్విముహూర్తవ్యాప్తిరనుకల్పః || మద్యా
హ్నోభోజ్యవేశాయాంసముత్తీర్ణసరితృటే | దదశశీలాసాంస్త్రీణాం
సమూహంరక్తవాససాం || చతుర్దశ్యామర్చయంతంభక్త్యాదేవంజనార్చన
మితి | తత్తుఅర్థవాదత్వాన్నస్వాతంత్ర్యేణకస్యచిదధ్యక్షపాకం || స
చాత్రమధ్యాహ్నః కర్తాశ్చకాలోవిహితః సత్ప్రమాణాంతరే || తస్యో
పోద్బలకమర్థవాదవాక్యంభవతి | సచాత్రప్రమాణాంతరమస్తీకాలనిర్ను
యేనిరూపితం | కృష్ణచతుర్దశీతుపూర్వయుక్తైవగ్రాహ్యే || తథాచాప
స్తంబః || కృష్ణపక్షేప్రమీలైవకృష్ణపక్షేచతుర్దశీ | పూర్వవిధాతుకర్తవ్యా
పరవిధానకస్యచిదితి ||

➤* అధ శివరాత్రివీశం నిర్ణయతే. *➤

శివస్యరాత్రిశ్శివరాత్రిరితితత్పురుషసమాసేనయోగవివక్షితమ
సఃశబ్దారూఢ్యామాఘకృష్ణచతుదశీరూపేకాలవిశేషేనియష్యతే | శివ

ప్రియారాత్రిర్యస్తి వ్రతశతి బహువీహిసమాసేన యోగేపవన్న
త్తశబ్దోమాధ్యావ్రతవిశేషేనియమ్యతే । యథాపజుజశ్చైః పజా-
జ్ఞాయతశతి యోగం స్వీకృత్య భేకాదివ్యతి ప్రసంగోరూఢీస్వీకారేణ
నివార్యతే । తద్వ్యతాపియాగిక త్వేసతిశివవ్రతోపేతేషుత్రయోదశ్యా
దిభ్యంతరేషు శివరాత్రిత్వం ప్రసక్తం రూఢిపరిగ్రహేణనివార్యతే ॥
అతఃకాలవిశేషే ప్రతివిశేషే చయోగరూఢోయంశివరాత్రిశబ్దః । తథా
చసూందపురాణే । మాఘశుక్లపక్షపక్షేవాతిధిస్తేష్టవచతుర్దశి । తస్యా
రాత్రిస్సమాఖ్యాతా శివరాత్రిశివప్రియా ॥ తస్యాంసర్వేషులింగేషు త
దాసజ్జమతే హరః । యానికాన్యత్రలింగానిచరాణిస్థావరాణిచ ।
తేషుసంక్రమతే దేవితస్యాం గాత్రాయతో హరః । శివరాత్రిస్తతఃప్రా
క్తాతేసాహరవల్లభే ॥ కామికేపి ॥ మాఘమాస్యసిలేవక్షేవిద్యతేయా
చతుదశీ । తద్దాక్రిన్దివరాత్రిస్సాన్యత్సర్వపుణ్యశుభావహేతి । ఈ
శానసంహితాయాం ॥ శివరాత్రిన్రతంనామసర్వపాపహరంప్రణాం । ఆ
చండాలంమనుష్యాకాంభుక్తిముక్తిప్రదాయకమితి ॥

అ ధ అ ధి కా రి ణః.

అనేనాస్య సర్వాధికారత్వముక్తం, తచ్చశివరాత్రి వ్రతమేకాదశీవ
న్నిత్యంకామ్యంచేత్యుభయవిధం । తత్రనిత్యత్వమకరణే ప్రత్యవాయపి
పానిత్యశబ్దైరవగంతవ్యం ॥ తేచసూందపురాణేవర్ణ్యతే ॥ పరాత్ప
రతరంగాస్తిశివరాత్రిపరాత్పరం । నపూజయంతిభక్త్యశంరుద్రంత్రిభు
వనేశ్వరం ॥ జంతుర్జన్తుసహస్రేణభిమతేనాత్రసంశయః । వపేవ
షేషుహాదేనినరోనారిపతిన్రతా ॥ శివరాత్రౌమహాదేవం కామంభ
క్త్యాప్రపూజయేత్ । మాఘశుక్లచతుదశ్యాంయశ్చివంసంశితవ్రత ॥
ముముక్షుఃప్రూజయేన్నిత్యంసలభేదీప్సిత ఫలమితి ॥ కామ్యత్వంచఫలశ్రీ
వణాదవగంతవ్యం । తచ్చసూందపురాణేవర్ణ్యతే ॥ శివంతుపూజయిత్వాన్

యోజాగతిచతుడశీం । మాతునిపయోధరరసంనఃజేత్సకదాచర ।
సర్వాస్ఫుక్త్వామసాభోగాన్సమృతోనప్రబాయత ఇతి కామ్యవ్రత
స్యేశానసంహితాయాం ॥

➤➤* అథ వక్షాసంఖ్యా పర్యంతే. *➤➤

ఏవమేతద్వక్రిశంకుర్యాత్ప్రతిసంవత్సరంవత్సరి । ద్వాదశాబ్దకమేత
స్యాస్ఫుక్తువింశతికంతువా । సర్వానామానవాప్నోతిప్రత్యచేహ
చమానవఇతి ।

➤➤* అథ వ్రతస్వరూపం. *➤➤

ఉపవాసోజాగరంపూజనేతిత్రయంసమప్రాధాన్యేనవ్రతస్వరూ
పం ॥ తదుక్తంనాగరఖండే ॥ ఉపవాసప్రభావేనబలాదపిచజాగరాత్ ।
శివరాత్రేస్తథాతత్రలింగస్యాపిప్రపూజనాత్ ॥ అక్షయాల్లభతేలో
కాశివసాయుజ్యమాప్నుయాదితి । అలృ సగుండపురాణేష్వంద్యమే
తైకంవాపర్యంతే ॥ అథవాశివరాత్రించ పూజాజాగరజైర్నయేదితి । అ
ఖండితవ్రతోసాహిశివరాత్రిముపోషయేత్ । సర్వానామానవాప్నో
తిరుద్రేనసమామోనతైకశ్చిక్చ్యున్యవిశేషేగావ్రతహింసాపియశ్చమాన్ ।
జాగరంకురుతేతత్రసముద్రసమతాంవ్రజేత్ ॥ యఃపూజయతిపక్షేత్యశ
మనేకఫలతాంవ్రజేదితి । తత్ అథవేత్యనుకల్పపక్రమాదశక్తవిషయం ॥

➤➤* అథ పురోషనిరీధవ్యాప్తా. *➤➤

పురోషనిరీధవేధావత్ర గ్రాహ్య ప్రదోషవేధో వాయుపురాణేద
శితౌ । త్రయోదశ్యస్తకహార్యే చతస్పషేవనాడిమ ॥ భూతవిధ్ధా
తుయత్రత్రశివరాత్రివ్రతంచరేదితి ॥ కామకేపి ॥ ఆదిత్యాస్తమయే
కారత్వస్తిచేత్సాచతుడశీ । తదాత్రిశ్శివరాత్రిస్సాన్యత్సాభవేదు
స్తమోత్రమేతి ॥ స్త్రుత్యంతరేపి ॥ ప్రదోషవ్యాసీనిగ్రాహ్యశివరాత్రి
చతుడశీ । రాత్రౌజాగరంయస్తాత్తస్తాత్తాంసమపాషయేదితి ॥ ని

శివ వేదో వారదీయసంహితాయాం దశాశ్మః । అథరాత్రయతాయా
 త్రమాఘకృష్ణచతుర్దశీ । శివరాత్రివ్రతంత్రసోశ్వమేధఫలంభేషితి॥
 ఈశానసంహితాయాం ॥ పూర్వేద్యురపరేద్యుర్వామహానిశిచతుర్దశీ ।
 వ్యాప్తాసాపృశ్యతేయస్యాతస్యాంకుగ్యాద్వైతంవరః ॥ మహాప్రియక
 రీహ్యేషామాఘకృష్ణచతుర్దశీ । మహానిశ్యన్వితా యత్రతత్రకుర్యాది
 దంవ్రతమితి ॥ ఏవంబపూర్వేద్యురేవపరేద్యురేవవాయత్రదోష
 నిశిఫోభయవ్యాప్తితత్రవ్రతమాచరణీయం । తథాచసంబధపురాణే ॥
 త్రయోదశీయవాదేవిదినముక్తిప్రమాణతః । జాగరే శివరాత్రిస్సాన్య
 తేనిశపూర్ణచతుర్దశీ ॥ నిశాద్వయేచతుర్దశ్యాంపూర్వాత్యాజ్ఞాన్య
 శుభాన్వితే । దినముక్తిరస్తమయః । దినద్వయేప్రభయవ్యాప్తిస్తునసం
 బధ్యతే ॥ యామద్వయచృద్ధృభావాత్ ॥ దినద్వయే ప్రభయవ్యాప్త్య
 భావాపిసంభవశ్చతి । యామద్వయక్షయస్యాభావాత్ ॥ ఏకైకస్త్విన్ది
 నేయదైకైకవ్యాప్తితత్రపూర్వేద్యుర్వాగ్నిప్తిః పరేద్యుః ప్రదోషవ్యా
 ప్తిరిత్యతైకైకవ్యాప్త్యేచద్వయే సమాచత్వేపిజయయోగస్యపశస్త
 త్వాత్ దశయోగస్యనివృత్తత్యాచపూర్వేద్యురేవోపవాసః త్రయో
 దశయోగప్రాశస్త్యందశయోగైన్దితాచసాంబధపురాణేపత్యతే ।
 కృష్ణాష్టమీసంబధపక్షీశివరాత్రిశ్చతుర్దశీ ॥ ఏతాఃపూర్వాయతాఃకా
 ర్యాతిత్యంతే పారణం భవేత్ । మహతామపిషాపానాం దృష్టావైని
 మ్కృణిపురా ॥ నదృష్టాకుర్వతఃపుంసాం దశయంతాంతిధింపరామితి॥
 యదాపూర్వేద్యుర్నిశిథామాధ్వం ప్రవృద్ధాచతుర్దశీ । పరేద్యుఃక్ష
 యవశాన్నిధాదర్వాగేవసమాప్తా । తదాపూర్వేద్యుః ప్రదోషని
 శిధవ్యాప్తోరుభయోరశ్య సంభవాత్ పరేద్యుః ప్రదోషవ్యాప్తిరేక
 స్యసంభవాచ్చ పరవిధైవగ్రాహ్య । ఏతదేవాభిషేత్యస్త్యతే ॥
 మాఘాశిలేఘాశదిసంకదాచిదుపైతియోగంయదిపంచవశ్యా । జ

యాశ్రయంకృతంనతుజాతుసుర్యాచ్ఛివస్యరాత్రింపియకృచ్ఛివస్యేతి ।
 యదాపూర్వేద్యుః ప్రదోషాదూర్ధ్వంప్రవృద్ధాచతురశః ॥ పరేద్యుః
 షుభయశాత్ప్రదోషాచర్వాగేవ సమాప్తా । తదాపరేద్యుః ర్వాస్తీప్తి
 ర్ద్వయాభావాత్పూర్వేద్యుర్నిశీధవ్యాప్తేఃసంభవేజయాయోగాచ్చపూ
 ర్వేద్యురేవోపవాసః । అత్రాయంవిచేకః ॥ దినద్వయేపినిశీధవ్యాప్తాతద
 వ్యాప్తాచప్రదోషవ్యాప్తిర్నియామికా । తథాదినద్వయేపి ప్రదోష
 వ్యాప్తాతదవ్యాప్తా నిశీధవ్యాప్తిర్నియామికా । ఏకైకస్త్విన్యేపైకైకవ్యా
 ప్తాజయాయోగోనియామక ఇతి ।

→* అ ధ యో గ వి శే షః . *

వారవిశేషేణయోగ విశేషేణయంకృతలిస్పృశీచశివరాత్రిః ప్రశ
 స్తా ॥ తథాచస్కందపురాణే ॥ మాఘకృష్ణచతుర్దశ్యాంరవివారోయ
 తాధవేత్ । భాషావాధధవేదైవికర్తవ్యంప్రతముత్తమం ॥ శివయో
 గస్యయోగోవై తద్భవేమత్తమోత్తమం । త్రయోదశీ కలాశ్యేకామ
 శ్యేచైవచతుర్దశీ ॥ అతేచైవసివారీతిస్పృశ్యాంశివమచయేదితి ॥ నచ
 పూర్వవిధాయాముపవాసః ॥ తదాపరేద్యుః తిథ్యంలెపారణం ॥ ఏతత్తిథిమ
 ద్యేశాస్త్రాతువక్ష్యమేపిసమానం ॥ తత్ప్రతిత్థ్యంతెపారణవచనానిపూ
 ర్వయుదాహృతాని ॥ తిథిమధ్యపారణవచనంతుస్కందపురాణేపర్యతే ॥
 ఉదాషణంచతుర్దశ్యాంచతుర్దశ్యాంతుపారణం । కృతైసుకృతలక్ష్యైశ్చ
 లభ్యతేనాధవానవా ॥ బ్రహ్మాండోపరమశ్యేతుయానితీభావనిసంలిప్తైః । సం
 స్థితానిధనంహేమాభూతాయాంపారణేకృతే ॥ తిథిసామేవసర్వాసాముప
 వాసప్రతాదిభిః ॥ తిథ్యంతెపారణంకర్వాద్వివాశివచతురశశిమితి ॥ బాధ
 మస్తీవిధింశాస్త్రాతస్యచద్వివిధస్యశాస్త్రస్యప్రతిపత్ప్రకరణాక్త
 న్యామేనవ్యవస్థాద్రిప్తవ్యా । యదాయామత్రయాదర్వాగేవచతుర్దశీస
 మ్యుతేతదాతిద్వింతేపారణం ॥ యదాచతుర్దశీయాప్రతముతిక్రమ

తితదాచతుర్దశీషద్యేపూర్వాహ్ణపారణంకుర్యాదితిచతుర్దశీర్ణయః॥

➤* అథ పంచదశీ నిర్ణయతే *➤

సచవ్రతాదాపరవిధైవగ్రాహ్యే | తథాచబ్రహ్మకైవరై || భూత
విధానకర్తవ్యైతిమావాస్యాచపూర్ణిమా | వజ్రయిత్యామునిశ్రేష్ఠ
సావిత్రిత్రతముత్తమమితి || సాకం దేపి || భూతవిధానీనీవాల్సితతే
త్రవ్రతంచరేత్ | వజ్రయిత్యాసుసావిత్రివ్రతంచుఖివాహనేతి | సా
విత్వారాజకన్యాయాచీకం సావిత్రివ్రతం తత్తద్భవిష్యోత్తరే దశి-
తం॥ కథయామికులస్త్రీకాంమహిమ్నామాకరంశృణు || యథాచీర్ణంప్ర
తంపూర్వంసావిత్వారాజకన్యయేతి | తచ్చ పూర్వామాస్యా మమా
వాస్యాయాంచవిహితం || తస్మిన్సితే పర్వవిధాగ్రాహ్యే || ఏతదే
వాధిప్రేమ్యనారదీయపురాణైః | దశకంచపూర్ణమాసంచపి తుస్సం
వత్సరందినం || పూర్వవిధామ కుర్వాణారారవంప్రతిపన్యతే | ఇతిద
శాదిశ్రాద్ధకాండేనిరూపితః ||

➤* అథ ఐష్టికాలస్తునిర్ణయతే *➤

అగ్రగోసః || పతంతాడపవస్తవ్యాః పతాదయోహియప్తవ్యా
ఇతి | అత్రోపవాసశబ్దే రాగ్నృపస్తరణంవివక్షితం | తస్మిన్క్రియమా
ణే మజమానసమిపి దేవతానానివాసాత్ | తథాచశ్రుతిః | ఉపాస్మి
న్భవ్యయక్ష్యమాణే దేవతావసంతియఏవంవిద్వాచగ్నిముపస్తృణాతి
ఉపవాసశబ్దాధిదేయాగ్నృపస్తరణాంతస్య పర్వదిన కర్తవ్యపృత్యా
ధానైస్సమరుశవతి పర్వణితద్యాస్త్రయోశాః కాలాఃపర్వణ శ్చతు
ర్థాఃశోయః ప్రతిపదతద్యాస్త్రయోశాశ్చయాగస్యకాలః | తదా
హుగోగాక్షిః | త్రీంశాశోపపథ్యపృథయాగస్య చతురోవిదుః | ద్వా
వింశాపున్యజేదంత్యా యాగేచవ్రతకర్మణీతి | యాగకాలంయజ్ఞపా
ర్శ్వాన్వివ్యాహ- పంచదశ్యాఃపరిపాదః పతాదేపరమాస్త్రయః | కా

లఃపార్వణయోగేస్యాదధాంతేతు నవిద్యతఇతి || వృద్ధశాతాతపాపి ||
 వర్షణాయశ్చతుర్థాంశఆద్యవ్రతిపదస్త్రయః | యాగకాలఃసవిజ్ఞేయః
 ప్రాతరుక్తోషనీషిభిరితి || అత్రప్రాతరితివిశేషణాత్సూర్యోదయస్యాప
 శరిముహూర్తత్రయంయాగస్యముఖ్యఃకాలఇతి | కాలనిర్ణయేవ్రతిప
 దశ్చతుర్థాంశంనిషేధతి || కాత్యాయనః || నయస్తవ్యంచతుర్థేకంశె
 యోగైఃప్రతిపదఃక్వచిత్ | రత్రాంసితద్వియంపండితుతిరేమాసనాతనీత్వి
 యదాహ్వనపతిపదా వువయమారభ్యసంపూర్ణ లిధిభవతస్తదాసకో
 పిసంచేహః | యదాపిఖండతిధీతదానిర్ణయమాహ గోభిలః || ఆవర్త
 నేయదాసంధిఃపర్వస్రతిపదోభవేత్ | తదహర్యాగఇష్టేతపరతశ్చేప ||
 రేహని || పర్వప్రతిపదఃసంధిరర్వాగ వర్తనాద్యది | తస్మిన్నహనియ
 వ్యవ్యంపరేమ్యస్తమపకరిమః || ఆవర్తనాత్పరస్సంధిర్యదితస్మిన్నపకరి
 మః | పరేమ్యరిష్టిరిత్యేషపర్వద్యయవిచ్ఛేదఇతి || లోగాక్షిరపి | పూ
 ర్వాహ్ణివాప్రమధ్యాహ్నయదిపర్వసమాప్యతే | ఉపాహ్నితత్రపూ
 ర్వేద్యస్తదహర్యాగఇష్యతే || అపరాహ్ణిభవా రాత్రాయదిపర్వస
 మాప్యతే | ఉపాప్యతస్మిన్నహనిశోభూతేయాగఇష్యతేఇతి || అహ్నా
 మధ్యమధ్యాహ్నఇతివ్యవృత్తైరావర్తనవ్రత మధ్యాహ్నశబ్దేనాభిధీయ
 తే | ఏవమపరాహ్ణిశబ్దావ్యత్రయాగిః || నతుపంచదావిధాగమూత్ర
 త్యప్రవృత్తః | అతిపవగోభితేనావర్తనశబ్దఃప్రియుక్తః || శాతాతపా
 పి || పూర్వాహ్ణిమధ్యమేవాపియదిపర్వసమాప్యతే | తదోపవాసః
 పూర్వేద్యుతదహర్యాగ ఇష్యతేఇతి || అహ్నిఃపూర్వోభాగంపూర్వా
 హ్నిః | అహ్నిః అపరోభాగః అపరాహ్నిః || అతస్తాభ్యాంశబ్దాభ్యాం
 ఆవర్తనాత్పూర్వోత్తరభాగావభిధీయతే || కాలాదశేపి || పర్వప్ర
 తిపదాస్సనిర్ధర్త్యాహ్ని పూర్వణోపివా | అన్వాధానంపూర్వది నత
 ద్దిసేయాగఇష్యతే || పరతశ్చేత్పరేహ్నిస్త్విస్తద్దిసేన్ద్వితిభావేదీతి ||

అథ వాజసనేయిరాంపౌణిమాస్యాంవిశేషః * ౧౬౬ *

ఆవర్తవాదయస్సస్థిర్యద్యన్వాభాయతద్దినే | పరేద్యోష్టిరిత్యాహు
ర్విప్రావాజసనేయవత్తి || యదిమద్యాహ్నీత్వావర్తంసస్థిస్యాత్తదాసస్థి
దినేఅన్వాభాయపరేమ్యరిష్టిఃకార్యోవాజసనేయమతానువర్తినాహు
రిత్యవః | తథాహ భాష్యార్థసజ్గ్రహకారః || మధ్యదిరాత్స్యద
హనీయస్మిన్నాక్రీకర్షకాసస్థియంశ్చతీయా | సాసర్వకావాజసనేయ
మత్యాతస్యానుపామ్యాదపరేద్యోష్టిరితి || ఆవర్తనదూర్ధ్వమస్తమస్త
మయాదర్వాగ్యవాగస్థివతి తదాగస్థివతీధిః | ప్రధమరాత్రాగస్థి
శ్చేత్సాతిధిద్వితీయా || తెడభాఅపేక్ష్యపూర్వాహ్నేసస్థివతితిధిస్త్ర
తీయా | తత్రపర్వకాలస్యాతానేతి పూర్వంవానుదాగస్థివతి త
దాగస్థివిసంప్రసృతాంశేష్టర్భవతి ||

అథ ప్రతిపదంశానాం విషయః * ౧౬౭ *

తత్రవిశేషమాహ గర్గః || ప్రతిపద్యప్రవిష్టాయాం యదిచేష్టిఃసమా
ప్యలౌక్రునాశీమృత్యైష్టికర్తవ్యాయాగవిత్తమైరితి || పర్వోశ్చతు
ర్థోంశఃసృశిపదస్త్రయోగశాస్థయాగకాలత్వేన విహితాః | తత్రోపర్వ
చతుర్థాంశ్యవిషయ ఉచాహృతః || ప్రతిపదంశానాంతువిషయఉదా
హియతే | ఏష కాలేసంభావతిపదః ప్రథమాశోయాగకాలసీతే
సన్ధాప్వితీయాంశః || గాత్రపాగ్రంభేనన్ధాత్వతీయాంశఃసనుయేనన్యామే
నాపరాన్ధా | సన్ధాప్రతిపదచతుర్థాంశస్యయాగకాలత్వంపా పోషితి ||
తచ్చప్రతిషడ్ధంనయజ్ఞస్యం || చతుర్థాంశఇతిస్త్రుతీః || అతస్తాద్యశేవి
షయేయాగఏకలుష్పేతేతచేన్ద్రైవం | వృద్ధశాతాతపేన || ప్రతిప్రసవా
భిదారాత్సస్థిదాపరాహ్నేస్యాద్యాగంపాగ్రతఃపరేహని | కుర్వా
ణిప్రతిసచ్ఛాగచతుర్థేపిచమాప్యసీతి || కాలాదశేషః || చతుర్థఃప
ర్వణాయోంశఃయోంశఃసృశిపదస్త్రయః | ఆవృత్తస్యాశ్చతుర్థేపియా

గకాలఉదాహృతఇతి || తస్యాఃప్రతిపదశ్చతుర్థోఽన్యశో యాగకాలఇ
త్యధః | ఏవంతర్హితతుర్థాశేయాగ ప్రతిషేధోఽర్విషయస్సాన్విత
చేన్నైవం ||

→* అధ సద్యః కాలః *←

సద్యసాగ్రలవిషయేవరితాధాత్వాత్తేరుచవిషయందర్శయతి || కా
త్యామనః || సద్ధిశ్చేత్సజ్జమామార్థవంప్రాప్తేదావర్తనాద్రవేః | స
పార్థమసేవిజ్ఞేయాయద్యఃకాలవిభాతిధిరితి || భాష్యార్థసజ్జమాకారో
పి | అవాహితశ్చస్తరణాపవాసః పూర్వేష్యరేలే ఖలుపాణమా
స్యా || ఆవర్తనాత్ప్రగ్యదిష్యసద్ధిఃసద్యస్తదావాక్రియతేగమస్తమి
తి || కాలాదశేపి || పూర్ణిమాప్రతిపన్నస్థిర్విసజ్జవమన్తరా | ఆవర్త
నశ్చుక్త్యాత్తర్హితసద్యసాగ్రలవిధిర్నవేదితి || ఆవస్తమోపి || పౌర్ణ
మాస్యాత్పవాదాన పరిస్తరణాపవాసాః | సద్యోవాసద్య సాగ్ర
యాంసర్వక్రియతకతి || సజ్జవావర్తనయోర్మధ్యేపౌర్ణమాసేప్రతిపదః
సక్తాసతిగద్ధినాత్పుర్వేన్యర్వాఅన్వాధానాదిపరిస్తరణాంతంసద్ధి
నైవాఅన్వాధానాదికంసర్వక్రియత ఇత్యర్థః ఏవశ్చ సతిప్రతిపచ్చతు
ర్థాంశప్రతిషేధవచనమత్రవిషయే సావకాశంవికృతి రూపాయాఇష్టే
స్తుకామహాకాత్యామనః || ఆవర్తనాత్ప్రగ్యదిష్యసద్ధి కృత్వాతు
తస్మిన్ప్రకృతింవికృత్యాః | తతైవయోగఃపరతోయస్మాత్తస్మిన్వికృ
త్యాఃప్రకృతేఃపరేష్యురితి || ఆవర్తనేతతఃపురావాపద్యసక్తాతస్మిన్సద్ధి
దినేసధమంశ్చాద్వికృతేః సద్ధియోగఃకర్తవ్యః | యవ్యావర్తనాత్పరతః
సద్ధిస్తదాకేవలసద్ధిసాత్ప్రేమ్యురస్యేయశ్చార్థః || ఆవర్తనేతతఃపూ
ర్వకాతేతతఃపరకాలేనాసంధిర్వేతేమ త్రిష్యపిపక్షేనుసద్ధిసంపదవికృ
తేరనుష్ఠానం | ప్రకృతేస్తుపూర్వోక్తరీత్యాసద్ధినిసేవరేద్యశ్చానుష్ఠా
నంవ్యవలిప్తం ||

❧❧❧ పశ్చాదేకాలః ❧❧❧

తదేవం సంపూర్ణతిథిః | ఇష్టిపశుసోమవికృతీనాం కేవలపరైవ కా
లః || ఖడ్గోదాతుపూర్వోక్తకాలః || తదేతదాపస్తమ్యభిహ || యదీ
ష్టాయదిపశునా యదిసోమేన యజేతామావాస్యాయాం పార్ణమా
స్యాం వాయుశేతేతిపర్వప్రతిపదోఽగ్నిముప జీవ్యాన్వాధానేష్టికాలౌ
వ్యవస్థాపితౌ ||

❧❧❧ తిథిక్షయవృద్ధౌ ❧❧❧

అత్రతిథిక్షయవృద్ధానధివిషయం శిశ్చిద్విశేషమాహకాత్యాయనః ||
పరేహి ఘటికాన్యునాస్తదైవాభ్యధికాశ్చయః | యదర్థక్లప్త్యాపూ
ర్వస్త్రిహోసవృద్ధ్యాప్రకల్పయేతి || లోగాక్షిరపితిభేః పరస్యాంఘటి
కాస్తుమాస్యూర్మునాస్తథావాభ్యధికాస్తుతాసాం | అర్థంవియోజ్యం
చతథాప్రయోజ్యం హోసేచవృద్ధాప్రథమేతిస్యాదితి || కాలాదశేపి ||
పర్వణిక్షయగవృద్ధాపరస్యాహ్నక్షయోయజది | అర్థక్లప్తాయదాన్యా
యందినెపూర్వోయోజయేదితి || పర్వణిపూర్ణిమామాసమావాస్యాయాం
యాంచక్షుగక్షయగామినిసతివృద్ధావృద్ధిగామినిసతిపరస్యాహ్నఃప్ర
తిపదఃక్షయతిథిః | హోసవృద్ధీఅర్థక్లప్త్యాఅధికకల్పనేనయథాన్యాయం
యథాసంఖ్యంక్రమేణపూర్వత్రది నెయోజ్యఇత్యర్థః || పూర్వేద్యఃపూర్ణి
మామావాస్యావా సంశాశ్లుటికాపరేద్యోప్రతిపదపితావతీతయా
యథాస్థితామేవోపశీవ్యచ్ఛిష్టేయః || యదాతుప్రతిపదఃషడ్లుటికాః
క్షీయంతేతదాఘటికాస్త్రయః క్షయగపర్వణియోజనీయః | తస్మిన్వ్య
జితేద్వాదశఘటికామావాస్యాభవతి || అనేనన్యాయేనషడ్లుటికావృద్ధా
ఘటికాత్రయేయోజితేఅష్టాదశఘటికామావాస్యాభవతితథాసత్యవ
ర్తనామార్థంసంధిర్బవతితదేవంసంధివిజ్ఞానతదనుసారేణాన్వాధానే
ష్టిఅనుష్ఠేయే ||

(*) { అథ బోధాయనకాత్యాయనవతాను సారిణాం అమావాస్యాయాం విశేషః } (*)

తదాహకాత్యాయనః॥ సినీవాల్మీకరాహ్నే చంద్రమౌష స్తంబసామి
నాం । సాయాహ్నోద్వీనాడిచేత్సాబోధాయనకన్వయోచితి । శ్రా
ద్ధేష్యేవమేవతిథిర్గ్రాహ్య । యతస్సవీవాహ ॥ చతుర్దశీచినాంతేతు
చతుస్త్రింశద్ధుటియది । అమాభూతేచకర్తవ్యం శ్రాద్ధంవాజసనేయ
భితి ॥కాలనిర్ణయే ॥ అస్తమయాదర్వాక్స్వల్పమావాస్యోపేతాయా
మపిచతుర్దశ్యాంశ్రాద్ధాన్వాధానే కర్తవ్యేతి ఏతచ్ఛతధిసామ్యేద్రష్ట
వ్యం । తిథిక్షయేతుఅస్తమయాత్పర్వంచతుదశ్యనువృత్తాంతస్త్రినేవ
చినెశ్రాద్ధాన్వాధానే ॥ తథాచసోధాయనః ॥ చతుదశీతుసంపూ
ణాన్వీతియాక్షయకారిణి । చతుర్షిరమాయంప్రాయాభ్యుతేకవ్యాదిక
క్రియేతి ॥ అస్యాధికః ॥ చతుర్దశీసంపూర్ణాస్తమయపర్యంతవర్తినీతి
కావాద్వితీయాక్షయకారిణీ ప్రతిపద్దినె సాయాహ్నవర్తినీ అత్రామా
యాంచరుస్థాలీపాకఇష్టిశ్చస్యాత్ భూతేచతుర్దశ్యాంకవ్యాదిక శ్రాద్ధా
న్వాధానేశ్చత్యధికః ॥ సవీవ ॥ చతుదశీచతుర్యమేత్వమావాస్యాన
ద్యుశ్యతె । శ్లోసూతేప్రతిపద్వ్యాత్రభూతకవ్యాదికాక్రియేతి ॥ అస్యా
ధికః ॥ చతుదశీచినేచతుర్యమేఅమావాస్యానద్యుశ్యతె యది అమా
వాస్యాయామస్తమయాత్పర్వాక్ ప్రతిపద్ద్యుశ్యతె । తదాభూతేచతుదశ
శ్యాంకవ్యాదికాక్రియేత్యధికః ॥ స్వస్యంతరేపి ॥ అమాయాంతుదివా
యక్తాప్రతిపద్ధుటికాదివా । తత్రైవేష్టిసమాప్తిస్సాన్వీతివివృద్ధిర్భవేన్న
చేత్ ॥ ద్వితీయాస్తమయేకాలేఘటికైకాపిద్యుశ్యతె । అత్రయాగం నకు
ర్వంతి విశ్వేదేవాః పరాద్భుతాః ॥ ద్వితీయాతుదివాయుక్తానాద్యేకా
ప్రతిపత్తిధౌ । అమావాస్యచతుదేశేయగస్తత్రీసమాన్యతేతి ॥
పూర్వేష్యురన్వాధానం అమావాస్యాయాంయాగసమాప్తిత్యధికః ।

బోధాయనం || యదాచతుర్దశీ యామతరీయమనుసారయేత్ | అ
 మావాస్యాక్షీయమాణాతదైవశ్రాద్ధమాచరేవతి || అస్యాధః || చతు
 ర్దశ్యాస్తరీయంయామంయదామావాస్యానుపూరయేత్ స్పృశేత్ |
 సాచామానపునఃక్షీయమాణాపరేవ్యశ్చతుర్దశ్యామేవప్రతిపద్యక్తాత
 దైవఅమావాస్యాస్పృష్టచతుర్దశీదినపవశ్రాద్ధాన్వాధాచెకుర్యాదిత్య
 భః || బోధాయనవృద్ధశాతాతపా || ద్వితీయాత్రిముహూర్తాచేప్ర
 తిపద్యాచరాహ్ణికీ | అవాదానంచతుర్దశ్యాంపరతస్సోమదశనా
 దితి || ప్రతిపద్దినెసోమదశనాదమాయామిష్టిత్యధః || కాలాదశేపి ||
 భూతేన్వాహితేదిష్టిస్తుశశ్వచ్ఛత్రస్యదశనాదితి | ప్రతిపద్యస్తమయా
 త్పూర్వంద్వితీయాత్రిముహూర్తాచేత్తదాఘాతేచతుర్దశ్యామన్వాదా
 నం | చతుర్దశ్యాపరేవ్యధఃవేత్ || తస్మాచ్ఛ చంద్రీస్యదశనాత్
 చతుర్దశ్యుత్తరదినాదుత్తరదినెచంద్రీస్యదశనాత్ తత్రేష్టిర్నకర్త
 వ్యేత్యధః | త్రిముహూర్తేతిఘటికామాత్రవాప్త్యుపలక్షణం || అ
 వాగస్తమయాద్యత్రేద్వితీయాఘటికాభవేత్ | తత్రయామనకుర్వీత
 తదాచంద్రీస్యదశనాదితి | చంద్రదశన రాహిత్యమేవాభిప్రేత్య
 బోధాయనకారికానుపర్యతే | ఇష్టేరలంప్రతిపదోహితదైవనాద్య
 గస్తాప్తవాయత్రేభవంతి తస్మాత్ || క్షీణానునాడీమనీన్యపూర్వఃక
 ల్పార్థవృద్ధాతుభవేద్ద్వితీయ ఇతి || అయమధః || అమావాస్యాతిథే
 సంబంధినీమక్షీణానునాడీమతస్త్రిన్దినె అస్తమయాత్పూర్వపరం ప్రతి
 పదసంబంధివ్యోరాద్యస్తాప్తవాయది భవంతి తదాతద్దినమిష్టేరలం
 యోగ్యం || సోమమేకపక్షః || అమావాస్యాప్రతిపదాయదావదే
 తే అస్తమయాత్పరంప్రతిపదనువర్తతే తదాద్వితీయః కల్పార్థవేత్ అ
 మావాస్యాయామన్వాధాయ సోమదశన రహిత ప్రతిపద్దినె యోగః
 కర్తవ్యఇతి || ఏకచతిథీచ్ఛద్ధిప్రక్రమేచతుర్దశ్యామస్తమయాత్పూర్వ

మమావాస్యాయోగే అమావాస్యాయాంచాస్తమయాత్పూర్వం ప్రతిప
 ద్యోగేచ ప్రతిపద్ధినైలస్తమయాత్పూర్వం ప్రతిపద్ధనుగృత్వాతిధివృద్ధిభేదే
 దితి పూర్వోక్త వచనాత్ప్రతిపద్ధుక్తామమావాస్యాయామన్వాధానం
 ప్రతిపదియాగః కర్తవ్యః ॥ తిథిసామ్యే తిధిక్షయేచ చతుర్దశ్యామ
 న్వాధానంపవణియాగః ॥ స్త్యోత్యంతరేపి ॥ అదిత్యేస్తమిలెచంద్రః
 ప్రతివ్యాముదియాద్యదా । ప్రతిపద్ధవిపత్తిసాన్య త్వంచదశ్యాంయశే
 త్తదా ॥ అమావాస్యాతుపూర్వేద్వ్యురదృష్టేందుగిప్రదృశ్యతే । దృష్టచం
 ద్రేనకర్తవ్యాయామస్తర్రపరేహని ॥ దృష్టచంద్రవిపేతేన్యాదైవాయా
 న్నిపరాబ్దుఖాఇతి ॥ ప్రతిపద్ధినైలస్తమయాత్పూర్వంఘటికామాత్రంద్వి
 తియాసంభవేచంద్రస్యదశనాత్తత్రయామోనకర్తవ్యఇత్యర్థః ॥ కా
 త్యాయనోపి ॥ అన్వాదానంభూతతిథ్యాంతుకుర్యాత్ సాయాహ్నాచే
 త్సంప్రతిష్ఠాద్వితీయాంతస్యాంతిథ్యాం దశనాత్ ప్రత్యనిదోః పర్వ
 ణ్యక్తియాగకాలానితాంత ఇతి ॥ వృద్ధవసిష్ఠః ॥ ఇంద్రురైహవిషి
 పురస్తాదుదిలేవిధోః । యదైవగుర్యంహితేతస్మిన్పశ్చాదపితితిభా
 వేదితి ॥ అయమథః ॥ ఇయమవిచారేణామావాస్యాబుద్ధింకృత్వాహ
 విర్నిర్వాపిక్యలేయస్త్వేన్దివే ఉషఃకాలేపూర్వస్యాందిశి చంద్రమాఉదే
 తితదాదశనకాలస్యాస్మాప్రత్వాత్ కాలాపరాధం నిమిత్తీకృత్యదర్శే
 దేవతామనీమదాత్మాది గూవిశిష్టాన్య గ్నాదిదేవతాంతరాఖ్య
 ద్విశ్యయాగోవిహితఃతైత్తిరీయచ్రాహ్మణాయస్యహవిర్నిరుప్తంపురస్తా
 చ్చంద్రమాఅభ్యుదేతి త్రేదా తండులాన్విభజేద్యేషధ్యమాస్సుస్తాన
 గ్నయేదాలై పురోహాశమష్టాకపాలం కుర్యాదిత్యాదినాసోయం దృ
 ష్టాంతః హవిషి నిరుప్తైసతితతఃక్షణం పూర్వస్యాందిశి చంద్రీమస్య
 దితేయదైవగుర్యంతదేన వైగుర్యంజాలామదినే సంవమదిశి చంద్రాద
 ఘ్నేభవతితి ఏతదేనసోధాయమతముపోద్బలమతిశ్రీః ॥ యస్మిన్న

హరిపురస్తాత్పశ్చతోస్మోనదృశ్యతే । తదహర్మశే తెతిచంద్రదశకానో
స్తాయా ॥ శుక్లప్రతిపదియాగానుష్ఠానెప్రాయశ్చిత్తమాహ కాత్యాయనః ॥
యజనీ యహ్నిసోమశ్చేద్వారుశ్వాదిశివ్యుతే । తత్రివ్యాహృతిభిశుకాత్వాచుడుచద్యాద్విజాతయతి ॥ యర్తుబోధాయనవ
చనం ॥ మధ్యాహ్నోత్పరతోయత్ర చతుదశ్యుచవర్తతే । సినివాలితు
సాజ్ఞేయాపితృకార్యేషుసిష్ఠతేతి ॥ తద్బోధాయనీయ వ్యతిరిక్తవిషయం ॥
అన్యధాపూర్వోక్తవచనచయవిరోధసాన్యోధూర్తిమాయాంబోధా
యమతావలంబినాం విశేషదర్శనాత్ వాజసనేయనామేవవిశేషదశకా
నాన్వాజసనేయవ్యతిరిక్తానాం సర్వేషాం పూర్వోక్త ఏవప్రకారో
వగతవ్యం ॥ ❧ తీర్థినిణకాయః. ❧

❧ అథనక్షత్రనిణకాయః. ❧

తత్రమార్కాండేయః ॥ నక్షత్రంవ అహారాత్రం యస్మిన్నస్తమి
తోరవిః । యస్మిన్నుదేస్యంతాన్నక్షత్రానినంగవేదితి ॥ అయమధికాః ॥
ఓవినినక్షత్రసంబంధికాలవిశేషః । అహారాత్రోదితంచాన్యమేయం ॥
కర్తాపివిధమ్ ॥ అహారాత్ర సాధ్యందినసాధ్యాంచ ఉపవాసైకభ
క్తాదికమహారాత్రసాధ్యంయద్యవ్యుకాలనిర్వాహ్యం భోజనమే
కభక్తవక్తయోగ్యవిరూపంతథాహారాత్రేభోజనానతరస్యఏక
భక్తాదిర్వాహ్యమతితయాభోజనాంతర పరిత్యాగసహితస్తైవభాజ
నస్తైవభక్తాదిస్వరూపర్వాహారాత్ర సాధ్యత్వమవిరుద్ధం ॥ దాన
పితృశ్రాద్ధాచావహన్యేవ కర్తవ్యతయా దానాదికం దినసాధ్యంత
తోపవాసాదానిశీధవ్యాప్యస్తమయవ్యాపివానక్షత్రంగ్రాహ్యం । ప్ర
తదానాచాతు సూర్యోదియవ్యసే నక్షత్రం గ్రాహ్యమితి ॥ తదుక్తం
సాహంద్రురాదే ॥ తత్రైవోపసేద్యక్షేయన్నిశీధోయదాభిఖేత్ ।

స్మృతిముక్తాఫలే * ధర్మకాస్తే.

ఉభాపితవ్యంనత్రత్రయస్త్విన్వాస్తమయాద్రవిః || ఉపవాసేయదృశ్యం
 స్యాత్తద్ధిన్తైకభక్తయోరితి | అస్తమయయోగముఖ్యః || నిశీధయో
 గోనుకల్పః || విష్ణుభమోత్తరై || సాతిధిస్తవ్చనక్షత్రం తస్మిన్నభ్యు
 వితోరవిః || తేధాకర్తాణికుర్వీత హాసవృద్ధీనకారణమితి || ఏతదవవా
 సనతత్రసృతాదివీషయం | యద్యప్యత్రసూర్యోదయకాలేనత్రసద్భావ
 మాత్రం ప్రతీయతేనతుపరిమాణవిశేషః | తథాపిపరిమాణస్యతిధిమక్ల
 ప్తత్వాత్తస్మాద్యేన అత్ర “నత్రత్రవ్రతదానయోరితి” వచనేనఉద
 యాదిత్రిముహూర్తవ్యాపీనత్రత్రం గాహ్యం || నక్షత్రత్రాద్ధేతుఅపరా
 హ్లాస్య పారవ్యక్తాద్ధకాలత్వేన తద్వ్యాప్తిరాశ్రయాణీయయోగఉప
 వాసాచాలస్తమయవ్యాపీనీగ్రాహ్యః || దానవృతయోరుదయాది త్రిము
 హూర్తవ్యాపీనీగ్రాహ్యః || త్రాద్ధేతుకర్తకాలవ్యాపీగ్రాహ్యః || బలాది
 కరణానాంతిధ్యధః పరిమితత్వేన దినద్వయవ్యాపిత్య సంక్షేపభావాదు
 దయే స్తమయేవాయస్త్విన్వై కరణసద్భావః తస్మిన్నేవదిశే తత్కర్తా
 నుష్టేయం | సంక్రాంతి గ్రహణాది కాలవైమిత్తికస్సానాది ప్రకర
 ãణీనిరూపితః ||

ఇలి వైద్యనాథ దీక్షిత విరచితే స్మృతిముక్తాఫలే

కాలనిరూపణం నామపంచమః

పరిచ్ఛేదః.